

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 21. ÚNORA 1934

Za Kč 2.—

Statečnost bez úspěchu

F. PEROUTKA

Poslední bitva rakouské demokracie

L. NOWOTNÝ

Jak Hitler přestavuje sociální řád

J. KOLÁŘÍK

Co je kultura

KAREL ČAPEK

Emigrant Heine

HUGO SIEBENSCHEN

Měnová úprava a co teď?

Nebudeme nikoho napodobovat — Němci zase ve vládě — Dojmy z Vídně bojující
Nový obhájce svobody — V Paříži se neutkaly generace — Rozhlas a politika — Stavovský stát
a slovenská svébytnost — Mladí technické o racionalisaci — Dvacíletí o sobě

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠŤUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

BANKOVNÍ DŮM

PETSCHEK A SPOL.

PRAHA II.,

BREDOVSKÁ 18

ADRESA TELEGRAMŮ: PETSCHEKOMP

PRÁVĚ VYŠLO

Dr. KAREL ENGLIŠ

SVĚTOVÁ A NAŠE

HOSPODÁŘSKÁ

krise

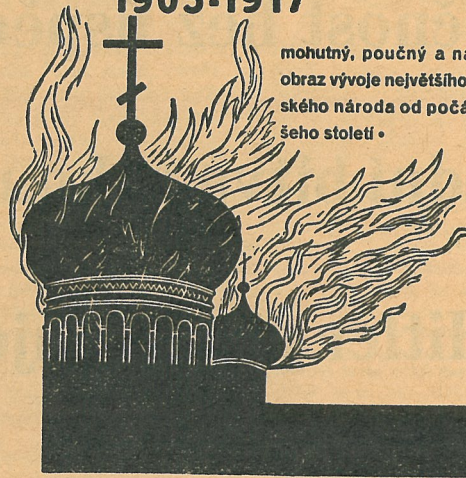
40 ČLÁNKŮ Z LIDOVÝCH NOVIN

220 STRAN. BROŽ. KĚ 25.-, VÁZ. KĚ 40.-

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC A

FR. BORO VÝ - PRAHA

LEV TROCKIJ DĚJINY RUSKÉ REVOLUCE 1905-1917

mohutný, poučný a napínavý
obraz vývoje největšího slovan-
ského národa od počátku na-
šeho století •

Vychází čtrnáctidenně, v bohatě ilustrovaných sešitech o 32 str. po Kč 3.90. Ukázkový sešit zašle každý knihkupec nebo nakladatelství!

FR. BORO VÝ, PRAHA

OBSAH 7. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: Před hospodářskou bitvou. — HUBERT RIPKA: Rozprava o otázce, na kterou se zapomíná. — Dr. ALFRED FUCHS: Jací jsou. — Dr. KAREL KRÍŽ: Mapa, která vysvětluje mnoho. — FRANT. LANGER: Mladí divadelníci. — DAN JORDÁN: Co lidé píší novinám. — Je vinen Engliš — nebo je to manévr? — Zamrzlé ceny. — Německý sterilizační zákon. — Fiasko české mezinárodní filmové produkce. — Dvacetiletí o sobě.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BORO VÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK KĚ 100.—, NA PŮL ROKU KĚ 50.—,

NA ČTVRT ROKU KĚ 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA KĚ 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Statečnost bez úspěchu

Naše zkušenosti o špatnosti světa byly v minulém týdnu podstatně rozšířeny: viděli jsme v Rakousku krvavé divadlo, jemuž jen statečnost přemožených dodávala vznešenosti; o vznešenosti vítězů neodvažují se mluvit ani ti, kdo s nimi sympatisují; viděli jsme hanebné divadlo, kterak jediní skuteční povstalci posílali jiné pro povstání na šibenici; obohatili jsme své znalosti rakouské povahy o obraz těžce raněného muže, vlečeného vládou tohoto, prý dobráckého národa na popraviště; slyšeli jsme vrchního povstalce p. Dolfusse, kterak obviňuje z buřičství ty, kteří se drželi dosud platné ústavy; pozorovali jsme, kterak moc vítězů nad právem a sama se ihned stává právem. Evropští páni diktátoři libují si v této hlavní námitce proti demokracii: což je jisto, že má pravdu ten, kdo získal trochu více hlasů? Ovšem, není to jisto. Ale je naopak jisto, že má pravdu ten, kdo si nashromáždil trochu více pušek? Není-li hlasování spolehlivým důkazem pravdy, proč jím má být střelení? Chválím si omyly demokracie, neboť nelámou vaz tomu, na kom jsou páčány, a mohou býti pravděpodobně napraveny; v demokratickém zřízení zůstává občanu dosti osobní a politické svobody, aby na něho vládní omyly nebo vládní zpupnost nedoléhaly příliš těžce. Ale omyly diktatury jsou jako tygr a berou všechno. V devatenáctém století dělalo si evropské lidstvo všelijaké iluze o tom, že se před ním otvírá cesta práva a pravdy. Tato cesta je přerušena psychosou vládyčtivosti. V dvacátém století dospělo totéž evropské lidstvo tak daleko, že si ze všech zkušeností nejlépe pamatuje ten poznatek, že muži s revolverem v ruce je těžko něco odepřít.

Dojati a s úctou stojíme nad prokázanou statečností rakouské sociální demokracie. Ale ani dojetí nemůže nám zabránit v politických úvahách a v otázce, nebyla-li vyplýtvána bez užitku. Nemůžeme přehlédnout, že to byla šibeniční statečnost, jako je šibeniční humor. Bylo to hrdinství ve věci předem ztracené. Takové revoluce, jakou podnikla proti ústavě rakouská vláda, nesmějí se odvracet na barikádách v poslední chvíli, nýbrž deset let napřed. Myslíme-li na své československé poměry, řekneme s kloboukem v ruce nad hroby rakouských hrdinů: nemáme se tu politicky čemu učit; šli jsme svým vlastním způsobem, který se zdá být lepší; výhodnější než i statečně bojovat je nemusit bojovat vůbec, odvrátit pomalou, trpělivou, třeba neefektní politickou prací celých let příčiny takových konfliktů.

Rakouská sociální demokracie byla tedy hrdinná, ale politicky pracovala bez úspěchu. Představující téměř polovinu obyvatelstva, dala se — patrně pro svou dogmaticnost — vytlačít z vlády s takovou snadností, že si její nepřátelé nemohli nic lepšího přát. Skoro dobrovolně zřekla se vlivu na stát a od-

soudila se k roli zásadního sice, ale prakticky málo vlivného kritika. Více než naše sociální demokracie opovrhovala kompromisy, pokládajíc je za nedůstojné cti bojovné proletářské strany. Avšak rozhoduje výsledek, nikoliv úmysly: je výsledek, který všichni známe, snad důstojnější bojovné proletářské strany? Musíme si klásti otázku, zda věci dělnictva a demokracie pomáhá více metoda rakouská nebo československá. Vidíme výsledky zcela různé: tam úplnou porážku, odstranění demokracie a rozbití všech dělnických institucí, zde zachování toho všeho. Opakuji: nemáme se čemu učit. Vidouce úpadek všude kolem sebe, začínáme býti trochu hrdi sami na sebe.

Udivující statečnost rakouských socialistů nemohla odvrátit konečný výsledek, poněvadž bylo příliš pozdě. Dáte-li se jednou vyloučit z vlády, pamatujte, že násilný boj proti ní — i když má úmysly sebe černější a protiprávnější — se stává od století k století nesnadnějším. Čím dražší a větší jsou moderní zbraně, tím více roste vládní monopol ve zbraních. Zádná oposice nemůže se ani zdaleka tak vybrojiti jako vláda; může si sice tajně opatřit nějaké pušky, ale nemůže si nashromáždít děla a tanky, jimiž vláda disponuje ve vší veřejnosti; až plynová válka bude ještě více vybudována, bude válka oposice proti vládě ještě nesnadnější; nikdo nedovolí oposici vybudovat si pro její potřebu továrny na plyn. Koncentrace zbraní na straně vlády je v této době vždy neskonale mohutnější; vláda je vážně ohrožena jen v tom případě, že od ní odpadne její vojsko. Slabší musí podlehnout, a za slabšího nutno pokládat toho, kdo má méně zbraní. I když věc oposice je sebe poctivější a věc vlády sebe nepoctivější, jako byla v Rakousku, oposice musí v otevřeném boji prohrát následkem naprosté nerovnoměrnosti v distribuci zbraní. Je tedy pro věc demokracie nepochybně důležitější umění politické než válečné. Hlavní věc je pracovat politicky tak, aby k boji vůbec nedošlo. Nedělejte si iluze o tom, že v poslední chvíli silou a odhodlaností zmaříte úklady reakční vlády. Dlouhá léta musíte pracovat tak, aby reakční vláda nevznikla. Majíce tento cíl před očima, musíte živit ducha demokracie pohotovostí k demokratickým kompromisům, musíte se zapírat i tam, kde je vám to nepříjemné, a musíte snést pro to i posměch radikálů, kteří obyčejně tím hlučněji se smějí, čím méně jsou schopni prohlédnouti budoucnost.

Vzdání se bez potřeby moci — této chyby, v níž si libovala rakouská sociální demokracie, se naši socialisté nikdy nedopouštěli. Měli pro to často potíže ve svých stranách, ale odměnou za to jim jest, že v době, kdy v Evropě všechny konflikty divoce se přiostržují, oni tvoří pevnou součást vládní většiny a zamezují tak, aby všechna vládní moc se obrátila proti nim. Nemají se čemu učit ani od francouzských socialistů, neboť ta okolnost, že ve Francii dosud nevládne diktátor, věru není zásluhou ani moudrosti ani síly francouzských socialistů, kteří, držíce se

málo plodného negativismu, přímo urovnávají cestu každému silnému muži, kterého by napadlo zmocnit se vlády.

Zachování demokracie v Československu jest přímým výsledkem tradice koaliční politiky, která byla vybudována také úsilím socialistů. Vidíme dnes jasněji než kdy jindy, že těm z jejich vůdců, kteří mnohokrát byli ochotni obětovat i osobní popularitu, provádějící taktiku demokratického kompromisu, náleží dík, nikoliv hana. Nebudou zapsáni na oné desce, na níž se zapisují jména marných hrdinů, ale vždy budou se ctí uváděni mezi těmi, kdo přispěli k udržení demokracie ve své zemi v onom mezidobí, kdy zmatený a rozvášněný svět se začal od ní odvracet. Řekněte sami: oč je lepší provádět koaliční politiku, se všemi nepřijemnostmi, které to přináší, než býti předmětem diktatury odpůrců?

Tento časopis zastával se idey střední cesty, když lidé s jen radikální fantasií ještě si vůbec nedovedli představit, k čemu jest to dobré. Jejich představitost byla velmi omezená: nedovedli vytušit všechna nebezpečí, skrývající se v moderní době; nevěděli nic o obludných silách, skrývajících se pod povrchem náhle nastolené pokrokovosti. Tisíckrát bylo nám slyšeti posměch radikálů a jejich opačný recept: je třeba přioštrovat každý konflikt. Nyní, pánové, máte zkušenosti z mnoha zemí, kde každý konflikt podle vaší libosti opravdu byl vyhnán na ostří. Jak se vám líbí tyto zkušenosti? Vědomě přioštrovat konflikty — to znamená nyní v Evropě plnou parou pracovat pro nastolení fašismu. Idea střední cesty, jejímž obsahem je upevňování demokracie, vznikla v mysli těch, kteří už dávno si dovedli představit nebezpečí, jímž ostatní jsou nyní překvapováni. Ani my nemáme se čemu učit od radikálů.

Výsledkem rakouského boje kruh fašismu kolem naší republiky se takřka sevřel. Jako ve světové válce, také nyní záleží na tom, která strana bude mít silnější nervy, zda strana evropské demokracie či evropského fašismu.

Československo nemusí nic měnit na svém způsobu: jest mu dále pokračovati v demokratickém realismu, kterému se dosud oddávalo, a dále pěstovat tradici koaliční politiky. A na co nesmí býti zapomenuto: zůstávajíc při demokracii, musí vytvořit vládu dosti autoritativní, která by byla schopna odvrátit vznik chaosu, tohoto nejhoršího nepřitele svobody. Zůstávajíc při demokracii, musíme míti právě tolik pořádku a odhodlanosti jako mají diktatury.

F. Peroutka.

poznámky

Nebudeme nikoho napodobovat

Některé naše pravicové listy dávaly za dnů občanských bojů v Rakousku velmi zřetelně najevo svou spokojenost nad tím, že se pod ranami Dollfusových děl hroubí další bašta evropského socialismu. Viděly v tom potvrzení svého známého názoru, že vývoj jde na pravo a že socialismus je už nadobro poražen. Nechtěly vidět, že v rakouských bojích šlo o víc než o marxism a socialism, že šlo o sám princip ústavnosti a zákonnosti, na němž spočívá i naše politické zřízení.

Nebyli to rakouští socialisté, kteří tento princip první porušili, nýbrž Dollfusova vláda. Ona nese odpovědnost za tragické události. Dollfuss si získal v Evropě oblibu tím, že se postavil proti Hitlerovi a proti připojení Rakouska k Německu. Při tom se v Evropě blahovonně mhouřily oči nad reakčním směrem jeho vlády a nad jeho potlačováním právě oněch živlů, které jsou svým zájmem i svým programem nejpevnější hrází proti nacionálnímu socialismu. Dollfuss svémocně suspendoval demokratickou ústavu a začal budovat fašism domácího, rakouského ražení. Trpěl nelegální vojskoheimwehru, ale sociálním demokratům, kteří se musili starat o sebeobranu, když nenacházeli ochrany svých občanských svobod u státní moci, zbraně zabavoval. Tato provokativní nespravedlnost musela nakonec vést k otevřenému boji. Stačí mít jen trochu smyslu pro ústavní zásady a pro právní stát, jímž se naše pravicové strany tak často ohánějí, aby všechny sympatie byly na straně rakouského dělnictva.

Lze očekávat, že naše pravice se bude snažit, aby násilného potlačení rakouské sociální demokracie využila pro domácí agitaci. Bude bezpochyby ukazovat na to, že socialism je už ve střední Evropě všude vyhlazen a že jen u nás se ještě drží, a to dokonce ve vládě. Bude dokazovat, že se tím náš stát vymyká obecné a nutné tendenci politického vývoje, zatím co by se jí měl přizpůsobit. Jedna strana, která k této argumentaci nikdy neměla daleko, uvolnila si právě ruce z koaliční vázanosti a nevyhne se ani tomu, aby aspoň bezděčně neposílila řady těch odsunutých, kteří si dali jméno národní opozice. Ale i jedna ze stran koaličních má v sobě složku, jež je ve skutečnosti blíže této opozici než vládní odpovědnosti. Právě z ní vycházel za rakouských bouří největší jásot nad potlačováním socialismu.

Takovýto způsob agitace a takové otrocké napodobení cizích vzorů se však velmi špatně hodí do našeho prostředí, které je sociálně docela jinak složeno než ostatní středoevropské země. Nemáme u nás ani truchlících pozůstalých po monarchii, ani ultramontánního klerikalismu, ani potlačené aristokracie, ani důstojnické kasty, která nemůže zapomenout na císařskou slávu. I politická pravice vyrostla u nás z demokracie. Národní demokracie je dědičkou liberálního nacionalismu mladočeského, agrární strana vznikla z liberalistického svobodomyšlnictví, katolictví je česky patriotické a nakažené reformismem (ani kardinála nám Řím nechce jmenovat).

A na levici jsou poměry také jiné než třeba v Rakousku. Naše sociální demokracie se prakticky vzdálila od marxismu daleko více než kterákoli její středoevropská družka. Je demokratická, ústavní, nerevoluční, k státu naprosto loyální. O straně národně sociální netřeba ani mluvit. Kdo by tedy chtěl kopírovat cizí vzory a volat po fašistických metodách, musel by docela zapřít politické dějiny československé za posledních padesát let a zejména dějiny let popřevratových. Československo je ve střední Evropě opravdu zemí nejdemokratičtější, a je docela v pořádku, že se tato výjimečnost jeví i v jeho politickém režimu. Nevěřme, že by tu u nás mohlo dojít k podobným koncům jako v Německu nebo v Rakousku. Scházejí nám k tomu sociální podmínky. A budeme se usilovně bránit těm, kdo by si je pro své cíle chtěli aspoň uměle vytvořit.

Zd. Smetáček.

Němci zase ve vládě

Byly doby, kdy některé nesocialistické strany přemýšlely o tom, jak by dostaly Němce z vlády. Ne snad proto, že by německé strany ve vládě dělaly něco, co by poškozovalo stát; dělaly to proto, aby pražská ulice přišla na svůj účet a vlastně: nešlo ani tak o Němce ve vládě, jako spíše o německé sociální demokraty; mluvílo se o Němcích a mysliilo se na to, jak přes německé sociální demokraty oslabit vliv socialistů ve vládě. Nutno říci, že i mezi nesocialistickými stranami našlo se dosti rozumných lidí, kteří se nepodali této agitaci. Došlo k rekonstrukci vlády. Dvě německé strany přecházejí do nové, rekonstruované vlády Malypetrovy. V celku se o tom vůbec nemluví. Jest v tom nejlepší důkaz, že účast německých stran na vládě považujeme již za úplnou politickou samozřejmost. A nebyli to ti zlí Němci, kteří působili v poslední době nesnáze. Nebyl vinen Spina ani Czech tím, že jednání vlády v poslední době vážlo. Byla to vlastenecká národní demokracie, která působila nejvíce potíží. A byla to ona, která se dostala z vlády v době, která jest pro stát tak důležitá. Kdyby Czech a Spina toužili po děláni líbivé, pohodlné politiky, pak sotva by byla doba pro ně výhodnější, než dnes. Uznějme, že pro líbivou, pohodlnou politiku se nerozhodli němečtí aktivisté, ale — vlastenečtí národní demokraté. Ve zlých dobách se poznávají přátelé. Poznáme, že neselhali němečtí aktivisté ve vládě, ale že nervo-

vě selhala ta strana, která z agitačních důvodů nejvíce brojila proti spolupráci Němců ve vládě. Bude na příště možné a nutné okřiknouti vlastenčení této strany, která selhala tehdy, když neselhali vládní Němci. Ukázalo se, že v důležité chvíli můžeme počítati s vládními Němci, ale nemůžeme počítati se stranou, která se jednou ohlíží na to, co chce Živnobanka, po druhé se dívá na pražskou ulici, co jí říká tisk posl. Stříbrného. Co se navykládala, jak malé spolehnutí jest na vládní Němce! Co se navykládala živnostníkům, že utekli v důležitých chvílích z vlády, dávající přednost libivé oposici? V. G.

Dojmy z Vídně bojující

Jaké defilé lidí a situací ve čtyřech dnech, které otrásaly Vídní a Rakouskem! Znalec místních poměrů se vyslovuje v jiném článku tohoto čísla o politickém pozadí posledních událostí. Mně jde v této poznámce o zachycení několika bezprostředních dojmů z ulic válčící Vídně.

Především musíte vzpomínat na Berlín před rokem — a srovnávat Rakušany s Němci. Je mezi nimi na první pohled veliký rozdíl, hlavně v tom, jak jsou Rakušané proti Němcům málo vojenšti, přes svou nejlepší snahu co nejvíce se jim podobat. Jejich vystupování chybí ona pevnost a přesnost, která je Němcům vrozena a která působí navenek dojmem strojového mechanismu. To je právě podkladem vynikající vojenské povahy Němců a jejího dokonalého formálního projevu. Každý průměrný německý civilista je založením voják, který potřebuje jen uniformu. Průměrný Rakušan prozrazuje civila i v uniformě.

Tím nechci tvrdit, že není schopen při výkonu svého povolání zdatné konkurence s kolegy z Říše. Několik únorových dní, které má Vídeň za sebou, dokázalo, že se v bezohlednosti a krutosti vyrovná žoldnérům všech národností v tom směru až do dnešního dne proslulých. Vrcholu, příznačného pro kancléře Dollfusse a knížete Starhemberga stejně jako pro jejich žoldnéře, bylo dosaženo při dělostřeleckém bombardování velikých, normálně obydlených obecních domů. Proskočila už zpráva, že se generální štáb a důstojníci původně báli, že mužstvo obsluhující děla neposlechne rozkazu k palbě do domů. Jak známo, byl kancléř a jeho spolupracovníci plně zbaveni té obavy. Za vzor žoldnérského barbarství nám ve škole byli uváděni Turci se svými kynžálky, vyřezáváním ňader a znásilňováním žen. Dělostřelci pana Dollfusse je překonali.

Poslední agitační plakát vlády, vylepený před vypuknutím bojů, se obrací proti vyznavačům hákového kříže. Je na něm zobrazen hakenkreuzlerský vrah, připravený k vrhu ručním granátem. „Věrný Rakušane, odděl se od těchto lidí, zachraň sebe a svůj domov, vstup do Vlastenecké fronty!“ je prosaický, mysl propagandního čtyřverší. Do jaké míry to byl papírový, na mezinárodní veřejnost vypočtený tah, vyšlo najevo ve dnech bojů: ani jednou, ani zdaleka nezavádili Dollfusovi lidé o nacionální socialisty. V teoretické debatě a aranžovaných sporech je možno obratnou režií předstírat řadu věcí. Ale jakmile se začne střítet a nastoupí akce, není prostě technicky možno myslit na úpravu kulis a sufit, zůstává jen skutečný zájem, maska zůstane viset, ale oči za ní nejsou, herec je zaměstnan jinde. Ovzduší Vídně bojující bylo prosyceno dvěma mocnými, nárazem obnaženými touhami: z jedné strany touha rozdrtit sílu dělnictva organizovaného ve straně sociálně demokratické, zatlačit je ke zdi, vehnat do ilegality a zmocnit se dlouho, trpělivě, poctivě a úspěšně budovaného díla a majetku. Z druhé strany touha bránit se žoldácké botě, postavit se proti potměšile maskované, hrubé síle, nechat se zašlápnout, i když je jasno, že už je pozdě a že je všechno ztraceno. To jsou dvě hlavní síly, jejichž srážka zalomcovala Rakouskem. O národních socialistech se tu začalo mluvit teprve teď v poměrně klidě. Střelba přestala, pomsta se vybíla dělovou palbou a popravami, kdo mohl být chycen, sedí za mřížemi, strana rozpuštěná, organizační síla zničena, jmění uloupeno a zajištěno — teď za bude čas na představování kulis a občasně sehrání komedie.

My v Československu doleva jsme vždycky věřili v německé dělnictvo. Když udeřila na vládní stůl Říše Hitlerova pěst a zasvětily Goeringovy dutky, čekali jsme s určitostí odpor sociálních demokratů nebo aspoň komunistů. Četli jsme o je-

lich akcích po skončení světové války, viděli jsme na vlastní oči jejich aktivitu při okružní cestě Německem v roce 1925. Roku 1933 se nepohnula ani ruka. Může být mnoho výkladů a patrně i rozumných výkladů toho faktu, fakt sám se nedá omluvit. Proto, třeba neuvědoměle nebo nepřírozně, jsme čekali, jak se zachovají rakouští sociální demokraté. I když bylo jasno, že příhodný okamžik, v němž měli naději na úspěšný odpor, byl promeškán (rozpuštění jejich Schutzbandu), záleželo zásadně na tom, jak se zachovají. Odpověď na tu otázku je dostatečně známa: bili se statečně. To má svůj prozatím nedocenený význam bez ohledu na výsledek jejich odboje, bez ohledu na jejich kapitulaci, která si ovšem jen částečně zaslouhuje tohoto pasivně znějícího názvu. Kdybyste procházeli v těchto dnech dějiště jejich bojů, kdybyste viděli Marx-Hof, Schlinger-Hof, Reumann-Hof, Dělnický dům v Ottakringu, F. A. C.-Platz a Goethe-Hof, vesměs ukázky jejich vzorné bytové péče a jedinečné tvořivosti, kdybyste přehlédli všechny spousty a oběti, které zůstaly v troskách vládní kulometné a dělové palby, z vítězů by ve vás nad bolestí pocit nepřehlušitelného vnitřního uspokojení: nad tím, že z třídy odedávna a dnes znovu nejbítejší nevymizela dosud statečnost. Že se tu živelně zdvihl odboj a jinak že by to nebylo možné, než když je uvnitř víra. Víra, která zacelí rány a vybuduje nová veliká díla. Příklad austromarxistů bude posilovat i vzdálené.

Je na vídeňských ulicích dobový typ, který stojí za pozornost víc než všichni kancléři a knížata, víc než slavní majordomové a děla a kulometry. Je to skutečný muž budoucnosti, muž, jehož význam se rozrůstá do přízračných rozměrů:

Má staré, už vetché šaty, boty s rozbitými podrážkami, na hlavě opotřebovaný klobouk nebo čepici. Až sem ho znáte: je to náš dobrý známý, nezaměstnaný. Ale teď pozor, přistupuje něco nového. Na rukávu má zelenobílou nebo červenobílou pásku: ty první barvy jsou heimwehrské, ty druhé patří Vlastenecké frontě. A ještě něco: na rameně má pušku s bodákem. Tak na divoko vyzbrojen, přechází před vídeňskou radnicí, z níž od několika dnů vlají prapory stejných barev, jako má on na rukávě. Přechází na křižovatkách u ostatních drátů, eskortuje zatčené dělníky po boku policistů, heimwehrů a vojáků.

V tom muži vidíte přímo klasičky podstatu, která umožňuje vládu Hitlerům a Dollfusům: ten člověk nemá co jíst, pravděpodobně nemá ani kde bydlet. Šaty, které má na sobě, jsou poslední. Chcete na něm, aby byl věren nějakým ideálům? Snad jsou na světě takoví blázni, ale jemu s tím dejte pokoj! On se chce najíst a zahrát, koupit cigaretu, dopřát si aspoň jednou za čas lacinou ženskou.

Tady přichází verbíř, zelenobílých nebo červenobíločervených nebo hnědých nebo černých barev. Co mu záleží na barvách — jen když mu něco pomůže tu barvu nosit! Bude dělat za pár krejcarů všechno, co si budete přát: bude nosit vaši reklamu po městě, bude vám nosit ze sklepa uhlí, bude vám pracovat, bude také vraždit, když mu jeho pán zaplatí za vraždění. Hitler a Dollfuss a ti, co byli před nimi, a ti, co přijdou po nich, nabízejí uniformu a zaopatření, k tomu několik haléřů — muž před vídeňskou radnicí má padesát grošů denně — a chtějí po něm, aby střílel na každého, kdo nesouhlasí s jejich ideály.

Tváří v tvář otrhanému civilistovi s karabinou a odznakem na rameně stojíme před sociálním základem, vysvětlujícím úspěchy novodobých diktátorů. Někdo řekne, že je bídný žoldnér, zrádce své třídy. Dollfuss řekne, že je bídný syn a služebník své vlasti a nezávislosti Rakouska. A muž, o němž se tu mluví, řekne, že si vydělává na své živobytí jediným způsobem, který mu zbyl.

Franta Kocourek

Nový obhájce svobody

Od středy dne 14. února 1934, kdy národní demokracie vystoupila z vlády, máme nového obhájce svobody — „Národní listy“. Až dosud prý se Československo s pýchou nazývalo ostrovem svobody a opravdy prý jím bylo, napsaly dne 16. února a ptají se pateticky: „Smí se však takovým ostrovem svobody naše republika nazývat i dále...?“ Zvláštní je, že „Národní listy“ začínají pochybovat o existenci svobody v Československu teprve nyní, když byly několikrát konfiskovány. Dokud censorova tužka postihovala časopisy jiné, nezavádalo jim to podnětů k úvahám o svobodě, naopak — bylo jim censurních zákroků pořád ještě málo. Za štefánikovské kampaně svolávaly na redaktora „Přítomnosti“ mimo hromy také četníky a policisty. Vžíly se do role patentovaného roz-

hoděho o tom, co je státní zájem a co nikoli, a jsou teď nesmírně překvapeny, když vláda shledává, že se jejich vlastní psaní se státním zájmem nesrovnává. To je velice názorné vyučování, které může národní demokraty poučit víc než mnoho theoretických výkladů. Musíme však „Národní listy“ upozornit, že při svém uvažování o svobodě vycházejí ze špatného předpokladu. Staví si otázku příliš úzce a domnívají se, že svobody si zaslouží jen to, co píší ony. Pokud se nepovznesou k hledisku obecnějšímu a nebudou hledat spravedlivou míru svobody i pro názory odpůrců, nebudou jejich úvahy ničím víc než vzdycháním nepříjemně postiženého. Z. S.

V Paříži se neutkaly generace

Poslední události v Paříži vyvolaly u nás mnoho úvah o tom, která i ve Francii dohnala přílišná setrvačnost jakési senilokracie (prosím za odpuštění) pařížskou mládež až na barikády. Budiž nám však dovoleno vyjádřit přesvědčení, že byly-li důvody pařížských bouří různé a různě vážné, nelze věru říci, že by mezi nimi figurovala i otázka generací, taková jako u nás. „Vlastenecká mládež“ a royalističtí studenti jsou zajisté organizace mladých lidí. Rozhodně však nejsou mladými lidmi bývalí bojovníci a členové svazů poplatnictva, jejichž účast na demonstracích si nikterak nezadala s podílem těchto organizací. Na druhé straně tu byl parlament a vláda. Francouzskému poslanci musí být podle zákona alespoň 25 let. V dnešní francouzské sněmovně se největším mládím honosí klub komunistický, jehož členové slavili své narozeniny průměrně jen asi pětadvacetkrát. Dále tu byla vláda. I zde je sice pravda, že ve věru posledních událostí zmizelo několik větrem již poznamenaných hlav, mezi nimi zejména bělostný úřec pana Paul-Boncoura, které již překonaly kulminační bod své politické dráhy. Jinak však zmizelá vláda nebyla ani zdaleka vládou starců. Pan Daladier se svými 48 lety byl jedním z nejmladších ministerských předsedů, které Francie kdy měla. Tento poměrně mladý muž, jenž se stal po prvé ministerským předsedou v necelých 46 letech, se ve svém kabinetě obklopil celou plejadou mužů ještě mladších. Pp. Frot, Pierre Cot, Guy La Chambre, Mistler, Martinaud-Déplat, Patenôtre, jsou všichni sotva čtyřicátníci. Ba zdá se dokonce, že toho mládí bylo trochu příliš mnoho. Dnes, kdy už obrysy pohnuté historie minulých dní pomalu vystupují na světlo, se ukazuje, že to byli právě tito nejmladší členové kabinetu, kteří co nejdůrazněji naléhali na ministerského předsedu, aby neustupoval před terorem bouřící se ulice a aby jej potlačil všemi prostředky. A zdá se, že pan Daladier, tento „taureau de Vancluse“ s despotickou bradou a s šíjí championa všech vah, nezůstával nikterak hluchým k bojovným radám své kabinetní mládeže. Tvrdí se, že by jim jistě byl podlehl, kdyby jej prezident republiky nebyl postavil před dilemma: buďto odstoupíte vy, anebo odstoupím já...

Největší vina za prolitou krev je svalována na ministra vnitra, pana Frotu. Nervy tohoto mladého advokáta, který si nechal narůst mohutný vous, aby na svém ministerském křesle vypadal důstojněji, nesnesly veliký dojem, že je ve svých čtyřiceti letech povolán do historie jako zachránka republiky. A tak pan Frot dal rozkaz ke střelbě. Stejně trpký je i osud jeho jednoslabičného kolegy pana Cota. I u něho to bylo patrně jeho mládí, které ho strhlo v bouřlivé schůzi sněmovny, již se představovala nová vláda, k výkřikům, žádajícím povolání senegalských oddílů proti demonstrantům. A tak nejmarkantnějším z bezprostředních výsledků bouří jsou vlastně zložené kariéry několika mladých a snad příliš netrpělivých vládních tovaryšů. Utkalo se tedy na pařížských barikádách mládí zase s mládím a ne generace s generací.

Jsou ovšem i ve Francii politické generace. Jenomže ve Francii se tyto generace střídají plynule, politický život se zmlazuje přirozeně, bez poruch a bez zastávek. Tak období od roku 1900 do roku 1924 náleželo generaci politiků, jejichž kariéry začínají okolo doby aféry panamské (počítání času na aféry je velmi běžným úkazem v tamějších parlamentních análech). Jména Poincaré, Clemenceau, Doumergue, Briand, Painlevé, Barthou, Caillaux, Millerand, vyplňují toto období. Asi od květnových voleb z roku 1924 a prvního nastoupení pana Herriota začíná období další, éra nových ministerských předsedů, pohybujících se okolo 50 let, jako je pan Herriot, Tardieu, Laval, Chautemps, Daladier. Při tom je tu plynulost, kontinuita, tradice se předávají, období nejsou nikterak uzavřená: ještě z války byl ministerským předsedou staříček pan Ribot, a po roce 1924 musili být staří rutiněři p. Painlevé, p. Briand a p. Poincaré voláni několikrát k zamotaným situacím. Stejně i dnes byla vláda sedmdesátníků,

jimiž jsou pánové Doumergue, Henry Chéron a Barthou, přivítána s velkým zadostiučiněním.

Ve Francii se každý politik snaží obklopiti lidmi mladými, snaží se odkrývatí nové talenty, pomáhá jim a oni jsou mu za to do smrti vděční. Každý z velikých státníků Francie měl a má kolem sebe celou školu mladých spolupracovníků, sekretářů, attachés de cabinet, z nichž vycházejí další ministři a další ministerští předsedové. Mládí má před sebou volnou cestu a staří tuto cestu respektují a nezatarasují ji námitkami svých zkušeností nebo dokonce své nezbytnosti. V podobném ovzduší pak není ničím divným, že takový Pierre Cot, sotva čtyřicetiletý, mohl být po dva roky členem a jedním ze sloupů šesti kabinetů.

Ať nikdo neříká, že u nás odlišný volební řád a vládní soustava činí takový poměr a takové ovzduší mezi generacemi nemožným. Kdyby se naši politické skutečně chtěli obklopovati mladými a pracovati s nimi, nic by jim v tom nemohlo zabránit.

Zdeněk Ehler.

Rozhlas a politika

Ministerský předseda promluvil do rozhlasu. Prakticky se tu ukázalo, jaký význam může mít rozhlas pro demokracii. Představitel vlády může tu přímo promluvit k celým desettisícům a statisícům. Je to účinnější, než když mluví prostřednictvím tisku; jest to účinnější a bezprostřednější, než vládní prohlášení v Národním Shromáždění. Rozhlas při této příležitosti mohl uvážiti, kolik příležitostí zameškal; a neplatí to jen o těch, kteří náš rozhlas spravují; i o těch, kterým má záležeti na propagandě státní myšlenky, státní práce a demokracie. Ministerský předseda použil ve svém rozhlasovém projevu jednoho velmi ostrého slova. Nevíme, bylo-li toto slovo v rukopise tohoto rozhlasového projevu, nevíme, vyskočilo-li z úst politika, který při své málo vědné práci musí pozorovati, jakým umělým a záluďným způsobem se haranguje ulice, aby mařila dobré dílo. Jest dobře nazývatí věci jejich pravým jménem. Jest dobře mluvit o pitomosti tam, kde tato pitomost skutečně existuje. Po této stránce ministerský předseda se zasloužil i o rozhlas. Vyrazil v rozhlasu jedno okénko, aby jim vnikalo trochu zdravého vzduchu. Není totiž pochyby, že osud tohoto rozhlasového projevu byl by jiný, kdyby ho nepřednášel do mikrofonu ministerský předseda. V tom případě byl by takový projev odkázán na jinou proceduru. Není sporu o tom, že přes několik vět přejela by modrá tužka; a to by byl případ nejpříznivější; ukázalo by se totiž asi, že takový projev rozhlas vůbec nepovažuje za vhodný. Situace jest totiž taková, že rozhlas se vyhýbá projevům, kde nutno mluvití jasně. Rozhlas vykládá svoji neutralitu tak, že se chce vyhnouti všemu, kde by mohl naraziti. Ale ten, kdo něco chce, musí počítati s tím, že někde narazí a nebojí se toho. Ukázalo se, že rozhlasu by neškodilo trochu volnosti. Aktivnost rozhlasu není slučitelná s jeho naprostou bezbarvosťou. Kdo chce být aktivní, kdo něco chce, nemůže být bezbarvý. A jest podstatnou chybou našeho rozhlasu, že k této demokratické výraznosti nepřichází sám, ale že jest k ní donucován z venčí, nechceme-li již říci, že proti své vůli.

V. G.

Stavovský stát a slovenská svébytnost

Nový způsob, jak upokojit slovenské autonomisty, vymyslel dr. Valerij Vilinskij. Přednášel nedávno v katolické Lize akademické, kde prohlásil, že nejlepší zárukou slovenské svébytnosti by byl totální stavovský stát. To prý proto, že takový stát spočívá na základě zájmovém, kdežto autonomie je čistě teritoriální. — Je to myšlenka opravdu nová, proč se sluší, aby byla zaznamenána. Škoda, že není také správná. Je z ní jen vidět, že stavovská ideologie se stává v kruzích katolické pravice jakousi pražskou domácí masťou, kterou stačí potřít kterékoli bolestivé místo, aby zmizel všechny politický neduh. Co se týká Slovenska, zajímalo by nás víc, jak to zaříditi, aby se tato země přiblížila onomu stupni hospodářského vývoje, jehož dosáhly země historické. Kdyby se to podařilo, odpadla by asi mnohá starost o zachování slovenské svébytnosti, a panu dru Vilinskému by byla ušetřena duševní námaha na vymýšlení prostředků k tomu.

Z. S.

K našemu článku o jedné nemocenské pojišťovně v č. 25 z 21. června 1933 prolašujeme, že obsah článku toho netýkal se p. dra Zdenka Paičla, ředitele nemocenské pojišťovny v Praze, jehož odbornou kvalifikaci jako ředitele pojišťovny uznáváme a že jej tedy nemůžeme vinití z jednání v článku tom uvedených.

Redakce.

politika

L. Nowotný:

Poslední bitva rakouské demokracie

Úvodem.

Rozdrcení republikánské demokracie a krvavý odpor organizovaného sociálně-demokratického dělnictva v Rakousku proti odejmutí všech práv budou jistě ještě předmětem mnohých dějepisných úvah. Zvláště sociální demokracie nepomine vyvodit z událostí rakouské občanské války moudré závěry pro poučení budoucích generací, tak jako generace, která je nyní poražena a vehnána do krajních táborů, byla poučována úvahami o veliké francouzské revoluci, pařížské komuně a ruském povstání z roku 1905. Bylo by ukvapené činiti nějaké historické závěry, je však již na čase vylicíti skutečnosti krvavého masopustního týdne a události bezprostředně předcházející, neboť již započala velkorysá akce pro zahalení a falšování pravdy, akce, která má za účel proměnit dobrodruhy v hrdiny a hrdiny v dobrodruhy.

Nástup domobrany.

Až do poloviny ledna nebyla rakouská vláda sama rozhodnuta o směru své zahraniční politiky. Ze sdělení říšského kancléře Hitlera — které Rakousko nikdy nedementovalo — a ze sdělení inspektora rakouského národního socialismu Habichta, víme, že rakouská vláda měla ještě pro osmý leden 1934 v programu rozmluvu s panem Habichtem o možnostech vyrovnání mezi celkem rovnoběžnými snahami německých nacionalistů ve Vídni a v Berlíně. Nic přesnějšího o tom není známo, avšak zdá se, že hlavně osobní ohledy zabránily uskutečnění úmluvy, která by měla za následek vedle nevyhnutelného krveprolití na vídeňských ulicích, pravděpodobně také vzplanutí evropské války. Ale návštěva italského státního tajemníka Fulvio Suviche ve Vídni ukončila nejistotu v zahraniční politice Dollfusovy vlády a současně uspisila vývoj politiky vnitřní. Po delší důvěrné konferenci se Suvichem objevili se tři nejvyšší vůdcové rakouské domobrany — této italské pomocné armády na rakouské půdě a za rakouské peníze — Starhemberg, Fey a Steidle se zářícími obličejí na slavnostní recepci, kterou pořádala paní Alwina Dollfusová na počest italského hosta. Tyto zářící obličejí byly předzvěstí toho, co se stane v příštích dnech a týdnech. Boj proti rudým se vede z celého srdce a se zářícím obličejem, neboť je to boj knížat proti demokracii.

Několik dní později, ve výroční den nastoupení Adolfa Hitlera, to jest 30. ledna 1934, zahájil tyrolský vůdce domobrany, Steidle, který je současně také komisařem propagandy rakouské spolkové vlády, z Tyrol poslední útok proti demokratickému státu. Tyrolští vůdcové domobrany — to jsou málo zaměstnaní, mladí, venkovští advokáti, synové obchodníků a nezaměstnaní inženýři — šli k zemskému hejtmanu dr. Stumpfovi, starému křesťanskému sociálovi a předložili mu několik požadavků politického rázu, které měly být ihned splněny. V ostatních spolkových zemích předložili tamější vůdcové domobrany během desíti dnů buď přímo zemským velitelům, nebo oklikou přes úřad spolkového kancléře podobné požadavky. Tyto požadavky, sestavené s přáním vůdců domobrany jednotlivých spolkových zemí, uvádíme zde pro lepší posouzení vývoje:

Rozpuštění zvolených zemských sněmů.

Sesazení zemských vlád, zvolených zemskými zastupitelstvy. Nahrazení těchto zemskými výbory, které by sestávaly

z členů ozbrojených občanských ochranných svazů, jmenovaných na základě vůdcovského principu.

Na místo zemských hejtmanů (ministerských předsedů spolkových zemí) má být postaven vládní komisař (říšský místodržící).

Okresním velitelům mají býti přidáni důvěrníci z řad domobrany. (To znamená politický dozor domobrany nad orgány politické moci výkonné.)

Okamžité očistění všech veřejných, nebo právem veřejnosti nadaných úřadů, institucí, zařízení, podniků od nepřátel státu, při čemž se nepřáteli státu nerozumí toliko národní socialisté, komunisté a sociální demokraté, nýbrž především ti, kdož jsou podle svého všeobecného chování nehodni zastávat veřejný úřad. (Požadavek domobrany v Burgenlandu.)

Okamžité dosazení vládních komisařů v politicky a hospodářsky „zatížených“ obcích.

Odstranění všech rudých funkcionářů z veškerých úřadů a sborů. Beozhledný boj proti rudým. (Štýrsko.)

Snížení pozemkové daně, zadávání veřejných dodávek jen vlasteneckým živnostníkům. Ve všech závodech mají býti zaměstnaní jen dělníci věrní státu. (Horní Rakousy.)

Moratorium a snížení úrokové míry pro daňové dluhy. Odstranění úředníků státu nepřátelských z berních úřadů. Snížení zemské dávky, zrušení veřejných podniků, které konkurují s domácím průmyslem. (Dolní Rakousy.)

Okamžité dosazení důvěrníků zemského výboru (jmenovaného vůdcem) ve všech peněžních ústavech, které svým dosavadním jednáním dokázaly, že zneužívají moci, která je jim svěřena, ku poškozování dlužníků, věrných státu. (Burgenland.)

Vídeň nemá zůstatí samostatnou svazovou zemí, nýbrž má jako hlavní město podléhati bezprostředně vládě. Rudá správa má být ve všech odvětvích nahrazena vlasteneckou.

Nebylo lze neviděti, že šlo o poslední zbytky parlamentarismu a demokracie. Zatím co byla veřejnost vzrušena zprávami o konečném politickém boji, využil místokancléř Fey ve Vídni zase jednou nepřítomnosti dr. Dollfusse, který byl v Budapešti, aby provedl u sociálních demokratů domovní prohlídky. V sociálně-demokratickém domě na Rechte Wienzeile nebylo sice nalezeno nic, jinde však byly nalezeny strojní pušky, ruční granáty, pušky a munice. Vojenští velitelé republikánského ochranného svazu, který byl rozpuštěn už loni, mnohem dříve než národně-socialistická strana, major v. v. Eifler a setník v. v. Löw byli pak zatčeni. 8. února ve 20 hodin 30 uveřejnila úřední tisková kancelář (dřívější císařsko-královská korespondenční kancelář) po prvé úřední zprávu, která obsahovala výrok: zločinný útok marxisticko-bolševických elementů na bezpečnost státu. Zpráva se zmiňovala o nálezu neobyčejně nebezpečných třaskavin, z nichž jediný kus by stačil, aby vyhodil do povětří celou budovu. Neslyšeli jsme, že by v bojích, které začaly o čtyři dny později, byl Ochranný svaz použil jedině takové třaskaviny, takže se lze domnívati, že toto úřední sdělení bylo jen začátkem oné řady úředních zpráv, které se záhy ukázaly nespolehlivými, které však již v době rakousko-uherské monarchie byly nezbytnými propagačními prostředky pro vybičování vášní.

Emil a Anna onemocněli.

Obsazení sociálně-demokratického domu, přímé pronásledování rozpuštěného Republikánského ochranného svazu, kterého v dřívějších letech užívali tehdejší čistě občanské vlády, často jako pomocného vojska při ochraně hranic, hluboce rozrušilo dělníky. K tomu ještě přistoupilo, že nařízením vlády byli sociálně demokratičtí dělníci takřka vyloučeni z obnovovacích prací na Reichsbrücke ve Vídni. Jelikož šlo asi o 5000 dělníků, viděli sociálně-demokratičtí dělníci v na-

řízení ministra sociální péče hrozivý precedenční případ pro svou existenci.

Je nutno zjistit, že široké měšťanské kruhy v Rakousku byly již po měsíce informovány o tom, že jsou uvnitř sociálně-demokratické strany rozpory v názoru na taktiku strany. Počítalo se s tím, že vláda dříve či později podnikne kroky proti straně. S rozpuštěním se však vážně nepočítalo. Zvláště ne proto, že od této strany závisela řada hospodářských podniků, jejichž náhlé zničení by nebylo mohlo zůstat bez vlivu na hospodářský život země. Po této stránce bylo mocenské postavení rakouské sociální demokracie mnohem silnější než sociální demokracie v Německu. Vedení strany a členové byli po ponižujícím rozdrčení německé sociální demokracie, jejíž nejvyšší veřejný funkcionář Severing se dal bez odporu odvésti poručikem, pevně rozhodnutí, že budou klásti protivníkům fyzický odpor. Po nějaký čas však nebyli zajedno, kdy má tento fyzický odpor začít. Avšak mimořádný sjezd strany, který se konal již za všeobecného zákazu shromažďovacího, v říjnu 1933, jako spolková schůze, udělil vedení strany plnou moc, aby určilo dobu, a vedení strany ustanovilo jako casus belli tyto čtyři případy:

Oktroy nové ústavy.

Násilná změna režimu ve Vídni.

Rozpuštění sociálně-demokratických odborů.

Rozpuštění sociálně-demokratické strany.

Vláda byla o tomto rozhodnutí dostatečně informována, a dr. Dollfuss i ostatní křesťansko sociální ministři se také snažili vyhnouti se otevřené občanské válce. Všechno, co bylo pro sociální demokraty casus belli, mělo být provedeno — stará rakouská škola — ale ne najednou, brutálně, po prusku, nýbrž pomalu, pomocí celých tuctů nebo dokonce stovkami jednotlivých nařízeních, která by byla sama o sobě nevinná. Takřka nepozorovaně, takže by se sociálně-demokratická strana a její vůdci jednoho rána probudili s poznáním: je konec.

Zdá se, že toto humanitářské vedení války jedovými bonbony v hedvábném papíře a granáty ve staniolu, nebylo po chuti vojensky cítícím a smýšlejícím činitelům domobrany a vlády. Mimo to se také domnívali, že několikaleté domovní prohlídky v sociálně demokratických organizacích převedly do rukou úřadů takřka všechny prostředky k vedení války. Radikální vládní kruhy nepomýšlely ani v nejmenším na to, že by nenávidění rudí mohli mít ještě tolik válečného materiálu a domnívali se, že krátké povstání, které bude potlačeno přesilou, bude i národním socialistům výstražným poučením.

Zatím co vláda za dnů politického pochodu na Vídeň — který, jak jsme již řekli, byl zahájen v Tyrolích — konala příslušná vojenská přípravná opatření pomocí výzvědných útoků na domnělé arsenály protivníků a snažila se vytvořit příznivou duševní atmosféru, překvapili důvěrníci dělníků z předměstí vedení strany požadavkem, aby již nečinně nepřihlížela nýbrž učinila protipatření. Vedení strany — jak vyličil poslanec Deutsch po svém útěku — se však nedalo odvrátit od svých taktických názorů a ukliďovalo dělníky tím, že rozhodnutí o fašistických plánech padne přece teprve 12. února, nebo ještě později, až se dostaví zemští hejtmani ke kancléři Dollfusovi, aby přijali instrukce jak se zachovati k uvedeným požadavkům domobrany.

Zdá se však, že se v době mezi 10. a 12. únorem odehrály uvnitř sociálně demokratického vedení a vedení republikánského ochranného svazu různé události. Veřejnost se dozvěděla, že po vojenském cvičení domobrany — tedy nedovolené vojenské formace — měl místokancléř Fey řeč, ve které prohlásil:

— Konference z pátku a ze soboty dodaly nám (domobrany) jistoty, že je kancléř Dollfuss náš člověk. Zítra (v pondělí) se dáme do práce a vykonáme celou práci.

Následkem této řeči, snad ale také následkem dřívějších informací — neboť sociální demokraté měli až do posledního okamžiku výtečné informace z kruhů vlády a domobrany — nařídilo zřejmě velitelství ochranného svazu pohotovost na pondělek v pevném očekávání, že se toho dne dá domobrana do díla a že bude chtít vykonat celou práci. Zdá se, že pohotovost byla provedena v celém Rakousku, a policejním úřadům to sotva ušlo. Zatím, snad v noci na pondělek, dostalo však podle všeho sociálně demokratické vedení ukliďující zprávy o pondělním programu kancléře, a sice v tom smyslu, že Dollfuss bude klásti odpor krajním požadavkům domobrany a zabrzdí vývoj. Je možné, že se podařilo pohnotit vedení Republikánského ochranného svazu k tomu, aby odvolalo povel k pohotovosti. Tak se mělo zabránit komplikacím. Z vysoce zajímavých sdělení ministra dr. Neustädter-Stürmera (domobrana) se dovídáme, co se asi stalo potom.

Úředník telegrafního úřadu v Linci přijal v ranních hodinách 12. února telegram z Vídně, adresovaný známému lineckému sociálně demokratickému funkcionáři, s tímto obsahem: Emil a Anna onemocněli. Podnik se nekoná. To byl nejspíše rozkaz lineckým členům Ochranného svazu, aby zrušili pohotovost. Linecký telegrafista běžel s tímto telegramem, který se mu zdál podezřelým, na policejní ředitelství. Je třeba si uvědomit, že Linec je baštou rakouských národních socialistů a že značná část linecké poštovní správy musela být propuštěna nebo disciplinárně potrestána pro národně socialistické rejdy. Ať už národní socialista nebo domobranec, linecký telegrafista má historickou účast na rakouské občanské válce. Telegram byl předložen řediteli bezpečnostní služby pro horní Rakousko, orgánu, který byl před několika měsíci dosazen vídeňskou vládou a který má vrchní policejní pravomoc místo zvoleného zemského velitele, zvoleného starosty města Lince, a je samozřejmě přímým představeným šéfa státní policie v Linci. Snad, kdyby byla vláda nedosadila žádných bezpečnostních ředitelů a byla ponechala zemské hejtmany a staré, školené, rakouské policejní rady na jejich místech, nebylo by v Linci došlo k bojům. Zkušený policejní rada by byl vyslal dva, pokud možno tlusté a dobrácké detektivy státní policie do lineckého dělnického domu, a ti by byli řekli tamějšímu veliteli Ochranného svazu: Ale milý pane, nedělejte zbytečně hlouposti, víte přece, že je Ochranný svaz rozpuštěn a že je zakázáno chovati válečné zbraně. Mimo to je tady pro vás telegram, že nebude žádná válka. Dejte nám pár zbraní a bednu munice a koukejte, abyste poslal své lidi domů. Víte přece, jak přísní jsou páni od spolkové vlády, načpak máme mít v Linci nějaké nepřijemnosti? Člen Ochranného svazu by byl po těchto rakouských slovech jistě nahlédl, že mají pravdu, a lineckí členové ochranného svazu by byli v pondělí ráno konali svou práci v dílnách nebo šli do úřadu práce pro podporu, tak jako jejich kamarádi z Ochranného svazu v celém Rakousku.

Bohužel se vše odehrálo jinak. Zachycený linecký telegram se stal fanálem — abychom použili strašlivě aktuálního politického výrazu — ne pro Republikánský ochranný svaz, nýbrž pro státní exekutivu, která je v poslední době podřízena pouze kamarádovi z domobrany, místokancléři Emilu Feyovi. Vzrušené státní telefonní rozhovory mezi Lincem a Vídní v ranních hodinách masopustního pondělí. Vůdce lineckého Ochranného svazu svůj telegram nedostal, neví, že je občanské válce odtroubeno, a najednou vidí, že místo dvou tlustých detektivů mašuruje do jeho dělnického domu dvoubrojený uniformovaný policejní oddíl. Tedy přece, pomyslí si,

a jeho lidé začnou střílet. Zranění a mrtví na obou stranách. Vojsko nastupuje. Linecký telegrafista zahájil občanskou válku v celém Rakousku.

Byla vyhlášena generální stávk

Současně — to víme ze sdělení dr. Deutsche — ale neodvisle od lineckých událostí, začíná ve Vídni policie zatýkat drobné vůdce oddílů Republikánského ochranného svazu ve vídeňských dělnických čtvrtích. Vzrušení dělnictva roste, teď přichází zpráva z Lince: Dělníci městské plynárny a elektrárny ve Vídni zastavují práci. Úmyslně, nebo jenom nepředloženě? Dělníci elektrárny a plynárny vídeňské obce vědí zcela přesně, že od listopadu 1933 existuje pokyn svazu odborových organizací, podle níž zastavení dodávky elektrického proudu ve Vídni platí za všeobecné znamení vypuknutí politické generální stávky. Byl vydán povel ke generální stávce? Diskutovalo se vůbec v poslední době o otázce generální stávky? Nevíme ještě, co se odehrávalo v elektrárně, jak došlo k zastavení práce. Fakt je, že dodávka proudu nebyla ani na okamžik zcela zastavena, že v mnohých částech města motory běžely dál a lampy svítily dál, že nikde ve městě nebyly přerušeny kabelové spoje, jako tomu bylo při poslední stávce elektráren před třemi nebo čtyřmi roky. Ukázalo se také, že zaměstnanci veřejných závodů byli signálem ke generální stávce zcela překvapeni, že se stávky vůbec nezúčastnili. Elektrikáři, železničáři, listonoši konali svou práci, ačkoliv se lze domnívat, že mnozí z nich přes vynucený vstup do „Vlastenecké fronty“ a přes rozpuštění svých odborových organizací zůstali dobrými sociálními demokraty.

Je nápadné, že se od onoho pondělka v mnohých prohlášeních členů rakouské vlády poukazuje s velkým uspokojením na neúspěch generální stávky. Nad tím se musíme zamyslet. Generální stávka, která nezastaví nejdůležitější komunikační prostředky, železnice, poštu, telefon, rozhlas, není ani ve státě, který nezná nezaměstnanost, stávkou generální, není politickým a odborovým prostředkem boje. Což nevěděli vůdci rakouské sociální demokracie a odborů, že generální stávka, které se nezúčastní zaměstnanci těchto podniků, bude jen tragickou fraškou? To se dá u nich sotva předpokládat.

Po signálu ke generální stávce zaplavili detektivové vídeňského policejního ředitelství s překvapující rychlostí město a zahájili již v poledních hodinách hromadné zatýkání sociálně demokratických funkcionářů a redaktorů sociálně demokratických listů. Také ozbrojené oddíly domobrany byly hned na místě a obsadili společně s policií několik veřejných a soukromých podniků (hlavně tiskáren). Policie byla alarmována a k jedné hodině odpolední objevili se již na ulicích strážníci s karabinami a bodáky. V půl druhé oznámilo policejní ředitelství novinářům, že bylo vyhlášeno stanné právo pro vzpouru, a o hodinu později oznamoval již hlasatel radia toto nejnovější vládní nařízení.

Neslyšeli jsme, že by bylo před vyhlášením stanného práva nebo alespoň před jednou hodinou někde ve Vídni došlo k ozbrojeným srážkám. Jest spíše pravděpodobné, že teprve po domnělém signálu ke generální stávce vstoupil Republikánský ochranný svaz zase v pohotovost.

Byl to neočekávaný poplach, to vidíme i z válečných zpráv samých úřadů. Byl to spontánní poplach, vyvolaný domnělým signálem ke generální stávce, která se ani generální stávkou nestala. To vidíme i ze seskupení republikánských sil a z postupu bojů.

Ukázalo se, že Republikánský ochranný svaz má ve Vídni a v průmyslových městech četné, úřadům neznámé opěrné body a přesné plány pro nástup. Na venkově, kde se jedná o menší územní jednotky, byl rovněž sledován plán nástupu. Obléhání četnických stanic, obsazení důležitých komunikač-

ních bodů a strategicky příznivých posic, přerušení spojení a navázání spojení jiných. Ve Vídni, která má rozlohu více než 250 km² bylo by pro rozvinutí strategického plánu bývalo třeba jednotného vedení republikánských sil. Tohoto velení nebylo. Političtí vůdové Republikánského ochranného svazu, poslanci Julius Deutsch a Karel Heintz, nastoupili podle všeho k svému vojenskému útvaru Ochrannému svazu 21. okresu Floridsdorfu, zatím co se Otto Bauer, snad jako bojovník, snad náhodou, přidal k oddílům 11. okresu v Simmeringu. Zdá se však, že vojenští vůdové akce byli zatčeni již 8. února nebo v dopoledních hodinách 12. února. Mezi jednotlivými oddíly nebylo jednotného velení ani spojení. Zpráva některých říšskoněmeckých venkovských listů o zachycených rozkazech polních rozhlasových stanic Republikánského ochranného svazu je podle všeho novinářskou kachnou, vyhovující hnědému režimu.

Hrdinové nájemních domů.

Jak se ukázalo, byly ve většině okresů hlavními opěrnými body a arsenály R. o. s. obrovské nájemní domy, které vídeňská obec vystavěla z prostředků bytové stavební daně, a několik velikých továrních objektů, jako továrna na svíčky Apollo, ledárna a jiné. Není pravděpodobné, že by byl strategický plán republikánského generálního štábu počítal jen s obranným bojem. Mnohem spíše se zdá, že měli členové Ochranného svazu vyjít z opěrných bodů a obsadit nejdůležitější body města, nádraží, veřejné budovy, vyvýšená místa atd., aby mohli s úspěchem udeřit na překvapenou státní exekutivu. Domněnka, že byly nájemní domy vídeňské obce hned od počátku stavěny jako pevnosti, objevila se před rokem v kterémsi domobraneckém listě ve Vídni, a stala se nyní oficiální thesí generálního štábu Domobrany. Žádný seriosní rakouský voják z povolání by se však neodvážil podepřít toto tvrzení. Vídeňská obec stavěla na místech, které byly jejím majetkem a hodily se pro účely obývací. Stavěla ve všech okresích, vyjma prvního, kde je každá půd' půdy zastavena nebo v soukromých rukou. Že stavěla v okrajových okresích, obývaných takřka výhradně dělníky, dá se vysvětlit tím, že tam bylo mnohem více stavení, a pak také hlavně tím, že chtěla vytvořit bytovou kulturu pro dělníky, tím spíše, protože až do roku 1918 byla bytová kultura vídeňského dělnictva nejnižší ze všech západních velkoměst Evropy. Jelikož od převratu hlasovalo pro sociální demokraty sedmdesát až osmdesát procent vídeňského obyvatelstva, je nasnadě, že masy sociálně demokratických voličů ve Vídni nesestávaly z bankovních ředitelů a ministerských radů, nýbrž z dělníků, a jelikož byty byly převážně pronajímány dělníkům, je zřejmo, že obyvatelstvo takového obecního domu sestávalo převážně ze sociálně demokratických, organizovaných dělníků. Není však pravda, že v těchto domech bydlili pouze dělníci a pouze sociální demokraté. Tisíce dělníků a intelektuálů, hlásících se ke křesťanským sociálům, velkoněmcům a jiným měšťáckým stranám, obývali tam za nízké nájemné zdravé a veliké byty. Jelikož bylo třeba stavět úsporně, jsou tyto moderní domy v předměstích mnohem vyšší než okolní kůlny a kurníky, a již od dětství víme, že výše položená místa ovládají nižší. Kdo však sloužil jen jediný den ve vojsku nebo viděl fotografii pevnosti, ten ví, že se moderní pevnosti — neboť rakouští úřední funkcionáři, na příklad státní sekretář pro bezpečnost Karwinsky, který byl od té doby již často desavouován svými představenými, opětovně prohlašovali, že obytné domy vídeňské obce byly již od počátku stavěny jako moderní pevnosti — že se tedy moderní pevnosti nestaví vertikálně směrem k nebi, nýbrž naopak, vertikálně směrem ke středu zeměkoule. Jiný vysoký funkcionář rakouský pokusil se namluviti nám ve vídeňském roz-

hlase, že byly obecní domy stavěny tak pevně, že bylo třeba povolát dělostřelectvo, aby mohly být změněny v zříceniny. Tento funkcionář a taková světlá vládnou dnes v kulturním státě Rakousku — viděl zřejmě dosud jen papírové domy, které lze zničit proudem vody. Ovšem že byly vídeňské obecní domy, jako každý moderní dům v Praze, Brně, nebo v jiných velkoměstech stavěny z betonu. Dělostřelectvo, které poslala rozpoutaná soldateska proti betonovým zdem, ženám, dětem a starcům, použilo vsutku jen v nejřidších případech výbušných granátů. Tak zvaná cvičební munice: železné roury bez výbušné náplně, postačila, aby nadělala děr do tenkých, betonových zdí a po případě usmrtila ženy, děti a starce a změnila celá bytová zařízení — jediný majetek proletářských rodin — v nepotřebné trosky.

Pro nedostatek společného strategického plánu jednotného vedení, pro nedostatek spojení s okolím, hlavně s arse-nálním územím bývalé monarchie, s tak zvaným Steinfeldem, (Vídeňské Nové Město, Neunkirchen, Wöllersdorf) stala se mobilisace Republikánského ochranného svazu aktem zoufalství. Ale heroickým činem. Už skutečnost, že se Republikánskému ochrannému svazu podařilo zachránit před nepřetržitými domovními prohlídkami, které se konaly od roku 1927, několik set strojových pušek — směje-li věřit úředním zprávám rakouské vlády — jest svědectvím demokratické solidarity těchto prostých lidí. Po celou dobu boje netrpěli také nikdy nedostatkem munice. Trpěli jen hladem, pak při ústupu směrem k Moravskému poli žízni, a hlavně nedostatkem lékařské pomoci. Jejich zranění, které dopravovali kanály města vždy dále do zadnějších posic, byli 30 až 40 hodin bez lékařské pomoci, a to bylo začasť příčinou jejich smrti. Také své mrtvé nesli sebou do jiných domů, do jiných bytů, a teprve policejní oddíly, které po skončení bojů prohledávaly byty, sklepy, půdy obecních domů, našly většinu mrtvol, zatím v cizích bytech. Nelze se dovědět, jak a kdy byli pohřbeni tito mrtví rakouské republiky. Zahraniční novináři vypravějí, že vysoký úředník rakouského kancléřství na otázku zahraničního žurnalisty, smějí-li povstalci vůbec pohřbívat své mrtvé, s charakteristickým přízvukem dal odpověď, která vystihuje duchovní a lidský postoj nejnovějšího Rakouska: — Pohřbívat? To smějí.

Z á v ě r.

Domobrana prosadila všechny své požadavky, které se následkem zdařilého krvavého puče staly požadavky vlády, s výjimkou vnucení nové ústavy. Ani tomu však nestojí už nic vážného v cestě. Ukázalo se, že v Rakousku jsou skutečně jen sociální demokraté přívrženci demokracie a republiky; všechny ostatní strany až na národní socialisty a jejich souběžce, se bezpodmínečně podrobily soldatesce: sedláci, kteří ještě před dvěma týdny táhli v počtu 100.000 ulicemi Vídně, demonstrující pro demokracii, proti Starhembergovi, křesťanští dělníci směru Kunschakova, kteří ruku v ruce s Feyovými Domobranci zneklidňovali ulice Vídně svými střelnými zbraněmi, duchovenstvo, které zapomnělo na Encykliku Quadragesimo anno a na mrtvé ženy v republikánských domech, ministři a vysocí úředníci, kteří byli mnoho let hosty starosty Seitze, kterého nyní uvěznil, a kteří ho také často zvali k sobě. Duch tohoto rakouského měšťanstva je naplněn horečkou zapominání. Podrobili se úřednické a vojenské šlechtě a teprve znenáhla se dovědí, že splnění jejich hospodářských požadavků nebude tak prosté, jak splnění politických přání Domobrany. Toto měšťanstvo se teď potácí v horečce mstivého ničení, ale až opojení opadne, bude nuceno apelovat opět na dělníky. Budou tito dělníci, kteří teď se zařatými zuby truchlí nad mrtvolami svých postřílených a popravených kamarádů, ochotni pomáhat při obnově státu, který má pro ně jenom děla a šibenice? Přeložila A. S.

národní hospodář

J. Kolářik:

Jak Hitler přestavuje sociální řád

23. ledna vyšel v německém říšském zákoníku zákon o uspořádání národní práce (Gesetz zur Ordnung der nationalen Arbeit). Dobrý týden před tím ovšem už pracoval propagační aparát a tiskem i rozhlasem bylo německému pracujícímu lidu zvěstováno, jak obrovskou vymoženost mu zase připravila jeho národní vláda. „Práce se stává čestnou službou, přestává být otázkou chleba.“ „Hitler dává dělnictvu sociální čest.“ „Práce se stává věcí duchovní, přestává být zbožím.“ Tak a podobně zněla hesla, jimiž se německému národu oznamovala nastávající událost. Propaganda byla znamenitá — už proto, že spustila o týden dřív, než zákon vyšel a než si mohl každý přečíst, co v něm je. Tato „Einstellung“ veřejného mínění na to, co přijde, je v Německu skutečně obstarána virtuózně. Není pochyby o tom, že leckterá demokracie leckdy vydává dobré zákony; ale dobrý zákon je jen z 50% dobrým, když se nikdo nepostará, aby i poslední občánek se dověděl, co v něm je.

Nechme však této propagandy a podívejme se na strážlivou literu zákona. Po tom, co se dělo v oboru sociálního zákonodárství v Německu od nastoupení nynějšího režimu, bylo ovšem možno očekávat, že německá sociální ústava, až bude vydána, bude skutečně něco neobyčejného, něco velmi odlišného od toho, čemu jsme dosud zvyklí říkat sociální zákonodárství. Také tomu tak je: nad některými články zákona o národní práci budeme stát bez rady a jen s úžasem.

Vůdce a jeho družina.

Ve článku 165 výmarské ústavy lze čísti:

„Dělníci a zřizenci mají s podnikateli jako rovnoprávní činitelé působit při úpravě mzdových a pracovních podmínek i při určování obecného hospodářského vývoje produktivních sil. Organizace obou stran a jejich ujednání jsou uznány.“

V prvních dvou paragrafech nového zákona o národní práci naproti tomu čteme:

„V podniku pracují podnikatel jako vůdce podniku, zřizenci a dělníci jako družina společně ve prospěch účelů podniku a k obecnému užítku národa a státu. Vůdce podniku rozhoduje proti družině ve všech věcech zásadních, pokud jsou upraveny tímto zákonem. Má pečovat o blaho družiny a ta mu má zachovat věrnost, založenou na zájmovém společenství.“

Není jistě třeba příliš rozbírat rozdíl ducha obou těchto rámcových ustanovení. Na jedné straně je tu demokratická rovnoprávnost a zejména uznání organizací, jakožto institucí na jednotlivém podniku nezávislých, na druhé straně je jen podnik, řízený vůdcem, jemuž jeho družina (Gefolgschaft) zachovává povinnou věrnost. Do sociálního poměru se tu zřejmě přenáší starogermánské pojmy vůdce a jeho válečné družiny. Místo vasalské věrnosti (Mannentreue) je tu nová „Betriebsgemeinschaftstreue“. O rovnoprávnosti obou stran a zejména jejich organizací (dělník může být rovnoprávným partnerem proti podnikateli zpravidla jen tehdy, zastává-li jeho zájmy odborová organizace na podniku a tím i na podnikateli nezávislá) se už nemluví. Ani už to není možné, neboť odborové organizace zaměstnanecké (nejen „marxistické“, ale i křesťanské a nacionální) byly mohutným náporom po prvním svátku národní práce nového režimu „usměrněny“. Na místo nich zřídila třetí říše jakési sociální úředníky, „důvěrníky práce“. Tito úředníci, „Treuhänder der Arbeit“, dostávají novým zákonem svou definitivní funkci, jak bude podrobně řečeno níže.

Poradní sbor podniku.

Nový zákon o národní práci přirozeně zrušil zákon o závodních radách zaměstnaneckých, jakožto „marxistické“ zařízení. Nicméně autoři nového zákona nepokládali za vhodné nedat zaměstnancům nějaký podobný sbor, jako byly dosavadní závodní rady, ovšem sbor bez jakékoli marxistické ideologie. Závodní rada byla k tomu, aby se starala zejména o zájmy zaměstnanců a jednala o nich s podnikatelem. To není slučitelné s duchem nového zákona o národní práci. Ten zavádí v podnicích s větším počtem zaměstnanců (zpravidla nejméně s 20 zaměstnanci) novou instituci, poradní sbor vůdce podniku. Třeba si uvědomit, že je to skutečně podnikatelův poradní sbor („Dem Führer des Betriebes treten aus der Gefolgschaft Vertrauensmänner beratend zur Seite“); důvěrníci zaměstnanců tvoří s podnikatelem a za jeho vedení důvěrnou radu podniku.

Nejdůležitější je otázka, jaká jsou práva a povinnosti této důvěrné rady, vedené podnikatelem. Zákon se o nich vyslovuje dosti obšírně: Důvěrná rada je povinna prohlubovat vzájemnou důvěru uvnitř podnikového společenství. Je povinna se radit o všech opatřeních ke zlepšení pracovního výkonu, k vytvoření a provedení obecných pracovních podmínek, zejména závodního řádu, k provedení a zlepšení ochrany podniku, k posílení pospolitosti všech příslušníků podniku, a má sloužit blahu všech členů závodního společenství. Má působit k urovnání všech sporů v závodě.

Není třeba se zde podrobněji zabývat předpisy o počtu členů důvěrné rady; stačí jen podotknout, že není zajištěno úměrné zastoupení jednotlivých kategorií zaměstnanectva v důvěrné radě, toliko je v zákoně řečeno, že při výběru důvěrníků se má vzít přiměřený zřetel na zřizence, dělníky a domácí dělníky. Zajímavé však jsou podmínky, které musí být dány u toho, komu se může dostat cti, že přijde do důvěrné rady. Musí mu být nejméně 25 let, musí být aspoň rok příslušníkem podniku a aspoň 2 roky být činný ve stejném nebo příbuzném oboru, musí mít čestná práva občanská, musí náležet k německé pracovní frontě, musí se vyznačovat vzornými lidskými vlastnostmi a musí být na něho spolehnutí, že v každé době bez výhrady bude vystupovat pro národní stát. V březnu každého roku sestaví podnikatel v dohodě s předsedou organizace národně sociálních závodních buněk seznam důvěrníků a jejich náhradníků. Zaměstnanectvo se o tomto seznamu vyjádří tajným hlasováním. Neschválí-li ho snad nebo nedohodne-li se podnikatel s předsedou národně sociální organizace, může jmenovat potřebný počet důvěrníků nebo náhradníků Treuhänder der Arbeit, říšský sociální úředník. Je tedy zřejmé, že nejvíce zajištěn je tu vliv národních socialistů: ti se uplatňují hned při sestavování kandidátní listiny, ale i když tento prvotní vliv selže, uplatní se nakonec znova buď proti podnikateli (který se nemohl dohodnout s předsedou národně sociální organizace) nebo proti zaměstnancům (kteří kandidátku odmítli), a to tím, že vystoupí Treuhänder der Arbeit, povolný orgán vlády. Není tedy nejmenší pochybnosti, že ze všech požadovaných vlastností členů důvěrné rady je nejlépe pojištěna jejich spolehlivost, že „v každé době bez výhrady budou vystupovat pro národní stát“.

V den národní práce (1. května) složí členové důvěrné rady před zaměstnancem slavný slib, že ve své funkci budou sloužit jen blahu podniku a pospolitosti všech příslušníků národa, odsunující sobecké zájmy, a že svým způsobem života a plněním služby budou vzorem ostatním příslušníkům podniku. Blaho podniku je tedy v tomto slibu pojato přímo, rovněž blaho národa, nepřímo a jen mlčky však — jen pokud je to v souladu s blahem podniku — také blaho zaměstnanců. Jak je člen důvěrné rady

chráněn proti výpovědi, uvedeme níže. Zde třeba ještě říci, že státní Treuhänder der Arbeit může člena důvěrné rady ze zaměstnanců kdykoli odvolat z jeho funkce pro věcnou nebo osobní nezpůsobilost (tedy na př. kdyby v každé době bez výhrady nevystupoval pro národní stát).

Jedno z nejdůležitějších práv důvěrné rady je právo protestu proti rozhodnutím podnikatele o pracovních podmínkách; takový protest může podat většina členů u státního důvěrníka práce. Ale protest nemá odkladného účinku; to, co podnikatel zařídil, platí i nadále bez ohledu na protest.

Treuhänder der Arbeit.

Státní funkcionáři, kteří už loni po „usměrnění“ starých odborových organizací byli pověřeni dočasně jejich dřívějším úkolem, dostávají v novém zákoně definitivní určení svých funkcí. Jsou to úředníci říše, podléhající dozoru říšského ministra práce a podrobení pokynům a směrnicím říšské vlády. Mají se starat o udržení pracovního míru ve svých obvodech. Jak již uvedeno, mají rozhodující vliv na složení důvěrných rad v podnicích, na protesty většiny členů důvěrných rad mohou rušit rozhodnutí podnikatele, jež vzbudilo nespokojenost, a nahradit je svým rozhodnutím, dále mají rozhodující funkci při jednání o výpovědi a podobných příležitostech. Mohou mít odborné poradce a mají stále informovat říšskou vládu o sociálně politickém vývoji.

Podnikatel je povinen tomuto úředníkovi písemně hlásit, že chce zaměstnat nově víc než 9 lidí, zaměstnává-li ve svém podniku méně než 100 lidí; dále je povinen hlásit, když ve 4 týdnech propouští 10% zaměstnanců v podniku pravidelně zaměstnaných, jde-li o podnik, který má aspoň 100 zaměstnanců nebo když propouští ve 4 nedělích přes 50 zaměstnanců. Taková propuštění musí Treuhänder der Arbeit schválit; může také odložit jejich platnost nejdéle na 2 měsíce. Nemůže-li podnikatel vyhovět, může na onu přechodnou lhůtu zkrátit pracovní dobu v podniku, ale ne pod 24 hodin práce týdně pro každého zaměstnance. Mzd a o v š e m s e p ř i t o m ú m ě r n ě z k r a c u j e. Všecky tyto předpisy neplatí pro podniky se sezonní prací. Na opětovné úmyslné nedbání toho, co Treuhänder der Arbeit nařídí, jsou peněžité tresty, při dalším opětování i vězení.

Závodní řád a mzdy.

Závodní řád vyhlásí podnikatel v každém podniku, zaměstnávajícím zpravidla nejméně 20 zřizenců a dělníků. V tomto řádu se stanoví začátek a konec pravidelné denní doby pracovní a přestávek, doba a způsob výplaty, případně zásady výpočtu práce akordní a úkolové, způsob, výše a vybírání pokut, důvody, za nichž lze dát výpověď bez výpovědní lhůty atd. Mzdové sazby v řádu být mohou, ale nemusí.

Směrnice pro vydání závodních řádů a pro pracovní smlouvy s jednotlivci může vydat Treuhänder der Arbeit; může také podle potřeby určit minimální pracovní podmínky.

Sociální čest.

Zcela zvláštní a osobitý oddíl nového zákona o uspořádání národní práce upravuje sociální čestné soudnictví. „Každý příslušník podnikového společenství má odpovědnost za svědomité plnění povinností, které mu patří podle jeho postavení v podniku. Má se svým chováním ukázat hodným úcty, plynoucí z jeho postavení v podnikovém společenství. Zejména má mít stále na paměti svou odpovědnost a věnovat stále celou svou sílu službě podniku a podřídit se obecnému dobru.“

Tyto poněkud mlhavé právní zásady, určené takto obecně v § 35 nového zákona, pokouší se pak zákon určit poněkud konkrétněji v dalších paragrafech. Ukládá čestným soudům, aby rozhodovaly o hrubých přestupcích sociálních povinností, založených podnikovým společenstvím; takové přestupky pokládá za ublížení na sociální cti. Takové ublížení na sociální cti nastává, když:

1. podnikatel (vůdce podniku) nebo jiné nadřízené orgány zneužívajíce svého mocenského postavení v podniku, využijí zlovolně pracovní síly jeho příslušníků nebo urážejí jejich čest;

2. zaměstnanci ohrožují pracovní mír v podniku zlovolným podněcováním zaměstnanectva, dovolují si zvláště jako důvěrníci vědomě nepřipustné zásahy do vedení podniku nebo opětovně zlovolně ruší ducha pospolitosti v podnikovém společenství;

3. příslušníci podniku (to jest také podnikatel) opětovně zasílají státním důvěrníkům práce lehkomyšlně neodůvodněné stížnosti a návrhy nebo houževnatě odporují jejich písemným nařízením;

4. členové důvěrné rady neoprávněně rozšiřují důvěrné údaje, závodní nebo obchodní tajemství, o nichž se dověděli při plnění svých úkolů a jež jim za ně byla označena.

Všechny tyto přestupky proti sociální cti se promlčují za rok. Tresty, jimiž je lze stíhati, jsou:

1. výstraha;
2. důtka;
3. peněžní pokuta až do 10.000 marek;
4. odnětí způsobilosti k vůdcovství podniku nebo k funkci člena důvěrné rady;
5. odstranění s dosavadního pracovního místa; čestný soud může při tom určit jinou výpovědní lhůtu, než je smluvená nebo zákonná.

Čestný soud, který má vyřizovat tyto věci, se zřídí v obvodu každého státního důvěrníka práce. Rozhoduje vždy jen na návrh tohoto státního úředníka, ať už potom je to na něčí žalobu nebo z vlastního jeho podnětu. Jeho předsedou bude soudce, jmenovaný ministrem spravedlnosti a ministrem práce; jeho členy budou jeden vůdce podniku a jeden člen důvěrné rady jako přísedící. Vybírají se podle návrhů německé pracovní fronty a pokud možno mají být ze stejného oboru jako obviněný. Předseda čestného soudu má právo odmítnout návrh na zahájení čestného procesu jako neodůvodněný. Ale Treuhänder der Arbeit může do týdne svůj návrh opětovat a pak se o něm musí jednat. Při každém jednání může být tento státní úředník a může také podávat své návrhy. Odvolání proti rozhodnutí čestného soudu může Treuhänder podat vždy, obviněný jen při větších trestech (pokuta přes 100 marek), a to k říšskému čestnému soudu.

Ochrana před výpovědí.

Dostane-li zaměstnanec výpověď po ročním zaměstnání ve stejném závodě nebo podniku, může podat do 2 týdnů u pracovního soudu návrh na odvolání výpovědi, ale jen tehdy, jde-li o závod nejméně s 10 zaměstnanci a jeví-li se výpověď neodůvodněně krutá a není-li podmíněna poměry v závodě. O tom se má vyjádřit také důvěrná rada. Rozhodne-li soud, že výpověď se odvolává, může to podnikatel odmítnout, ale pak zaplatí postiženému náhradu soudem určenou. Při určení této náhrady se má hledět jak na hospodářskou situaci vypovězeného, tak na únosnost podniku. Náhrada nesmí převyšovat $\frac{1}{3}$ posledního ročního výdělků. Toto vše se netýká výpovědí, daných podle ustanovení zákonných nebo smluvních. Členové důvěrné rady zásadně nemohou být vypovězeni, ledaže by šlo o zastavení podniku nebo jeho od-

dělení nebo že by byli vypovězeni z důvodu, pro který lze podle zákona dát výpověď ihned, bez jakékoli lhůty.

Pracovní doba.

Dosavadní zákonná pracovní doba se sice v principu nemění (ponechává se v platnosti úprava ze 14. dubna 1927), ale některá nová ustanovení přináší prakticky možnost jejího průlomu. I z obecně hospodářských důvodů může být přechodně (jak dlouho?) upravena pracovní doba jinak; jsou sice stanoveny jisté omezující klausule, ale konec konců záleží vše na souhlasu nebo nesouhlasu dozorců úřadů.

Nový zákon nabude platnosti 1. května; do té doby se provádějí četné přípravy, nutné k jeho provedení.

Význam nové úpravy.

Jak již řečeno, oslavovala předběžná propaganda nový zákon jako definitivní odklon od staré sociální politiky. „Doba marxistického třídního boje je konečně ta tam“, pravil ve svém výkladu ministr práce Franz Seldte. Je to jistě pravda; tento zákon nepřipouští nic, čemu by bylo možno říkat třídní boj. A čím nahradil třídní boj? Snad nejlépe to z propagátorů vystihl Georg Mackensen von Astfeld, když napsal, že nyní „soldatischer Geist ordnet die Arbeit“. Vojenský duch se nyní přenáší do německých podniků; podnikatel je takovým vůdcem svého zaměstnanectva, jako důstojník nebo četař svých vojáků. Důstojník i četař ovšem jsou poněkud omezeni ve výkonu svých práv; podle litery zákona si nemohou dovolit proti vojákům všecko. Ale je známo, jak to v praxi chodí, zejména tam, kde národní povaha je blízká tomu, čemu se říká „stramm“. Nový zákon vědomě odkazuje zaměstnance na společenství jednoho podniku a zbavuje je toho, o čem se opírali v zaslých dobách „vlády marxismu“: zbavuje je opory mocných odborových organizací, které svou nezávislostí na tom či onom podniku, svou politickou silou, opřenou zase o význačné politické strany (nejen sociální demokracii, ale i Zentrum a pod.), byly dobrými strážci kolektivních smluv a nabytých práv zaměstnanců. Místo toho dostávají zaměstnanci jako svého ochránce státního úředníka, podrobeného pokynům říšské vlády; ale tento Treuhänder der Arbeit je také ochráncem podnikatelů. On dává návrh na stíhání zaměstnance pro přestupek proti sociální cti podnikatelově (to může být třeba, když se opovízí chtít větší mzdu).

Podrobné pročtení základních předpisů nového zákona nezbytně budí dojem, že tam, kde jde o omezení práv podnikatelských, je nový zákon značně opatrnější a strážlivější než tam, kde jde o omezení práv zaměstnaneckých. Ještě více než o kterémkoli zákoně jiném, platí o této německé chartě práce, že všechno záleží na provedení v praxi. Nemůžeme zásadně už předem vyloučit, že tato praxe bude hledět náležitě na to, že tyto dvě strany, které zákon spojil do podnikového společenství, nejsou stejně silné a nemohou být. Nemůžeme vyloučit, že praxe bude se snažit vyrovnávat slabost živlu zaměstnaneckého. Ale záruky pro to nikde není, a bude-li chtít praxe podporovat spíše živlu podnikatelský, je nový zákon k tomu velmi dobrým nástrojem, neboť připouští zcela jasně takovou praxi, kterou by bylo možno nazvat podnikatelskou všemohoucností. Běda ovšem tomu, kdo se nebude starat o zájmy „národního státu“. To je jediná záruka, již nový pracovní zákon poskytuje. Jinak nezaručuje nic. Zdá se však, že už při sestavování zákona se z názvu vládnoucí strany uplatnil rozhodně prvek „national“ na úkor „sozialistisch“. Není proto asi mnoho pochybností o tom, jaká bude i jeho praxe. Práce skutečně přestává být otázkou chleba a stává se otázkou vojenské kázně.

život a instituce

Karel Čapek:

Co je kultura

Když už si klademe otázku, není-li to, co nás na dnešní Evropě znepokojuje, z velké části selhání kulturních faktorů neb přesněji řečeno tak zvaných vzdělaných vrstev, musíme si nejprve říci, v čem může kultura selhat, to jest, co to vlastně zhruba ta kultura a to vzdělanectví je. Tady by se dalo říci mnoho subtilního, ale držme se věcí prostých a nepochybných. V první řadě je to určité školení, které ovšem nemusí být vyseděno ve škamnech. Je to jistá znalost dějin a kultur, světa, vývoje, přírodních zákonů a poznávacích metod, která nám umožňuje, abychom své zkušenosti dovedli vřazovat do širších souvislostí, daných nesčíslnými poznatky předchozími. Zkrátka vzdělanost je dědictví, ve které se uvazujeme, je to nashromážděná zkušenost lidstva a věků; upřímně řečeno, je to ohromný present, který nám padá do klína celkem lacino. Jsme na výši doby tehdy, jsme-li na výši toho, co vykonali a poznali lidé před námi; úroveň, na které stojíme, byla vršena po tisíce let.

O tom tedy by se dala napsat vzorná školní úloha, ale rád bych se obrátil hned in medias res. Vzdělanectví může selhat už v tom, že sestupuje pod svou vlastní úroveň, že ztrácí to, co už jednou bylo dosaženo. Řekněme, po celé věky se lidé navzájem mordovali proto, že se klaněli různým oltářům; načez lidstvo poněkud zmoudřelo a přišlo na to, že netolerance je hloupé a nelidské hovadství. Po sta let byli páleni nebo všelijak maltretováni lidé, kteří se odvážili myslet jinak než majorita; o něco později byli uznáni za mučedníky pokroku a ve svobodě myšlení byl vytyčen vlající ideál. To tedy jsou dějinné zkušenosti, které jsou vlastnictvím každého poněkud vzdělaného člověka; a podívejte se, kde teď zase Evropa je s tolerancí, se svobodou myšlení, s lidskými právy, s justicí a tak dále. Kdyby tyto kanadské žertíky s civilisací byly jen projevy rozvášněných davů, mohli bychom se na ně dívat s hrůzou jako na živelní pohromu; ale vidíme-li, že je s největší horlivostí provozuje s sebou inteligence od profesorů filosofie až po gymnasisty, nebudeme už tomu říkat neštěstí, nýbrž hanba.

Dobrá, jsou země, ve kterých to ještě nevypadá tak zle. Citovali jsme ze španělského filosofa Ortegy některé poznámky o tom, že to bývají právě vzdělanci, kdo ve věcech veřejných, politických i kulturních projevují často názory velmi bezduché, a pronášejí je s význačnou suffisancí a nesnášlivostí. Čtouce toto, nemůžeme se ubránit dojmu, že to, co líčí Ortega, není pro nás španělská vesnice. Skutečně těžko bychom našli nějaké hrubé, vulgární a fanatické mínění politické nebo kulturní, které by nebylo sdíleno a někdy i hlášáno také lidmi, kteří jsou počítáni mezi vzdělance. Nemíníme tím, že by akademicky vzdělaní lidé museli politice a jiným veřejným věcem nějak zvláště rozumět; ale řekli bychom, že jsou názory, hesla a manýry, které vzdělanci nemohou přijímat, leda že sestoupí s té duševní úrovně, kterou jim vzdělanost ukládá; že zradí tu disciplínu, tu kritičnost a intelektuální svobodu, tu zděděnou kulturní zkušenost, jež je vlast-

ním smyslem vzdělání. Je mnoho veřejných názorů i praktik, které by se obecně a zjevně jevily jako nízké a nekulturní, kdyby jim odmítli sekundovat lidé, jimž je přisuzována a společensky svěřena jistá úroveň vzdělání a vědění. O tom jsem už psal, a není třeba kupit příklady této hromadné zrady vzdělanců. Ubývá osvícenosti, která by korigovala nižší pohnutky a názory. V bibli je cosi o světlech stavěných pod kbelec; za našich časů je vidíme spíš blikat v lampionech zažehnutých na počest nejhrubších model.

Uvažte, prosím, není-li tento úkaz, že vzdělanost přestala chránit lidi před sestupem k nižší duchovní úrovni, v přímé souvislosti s dalším úkazem: že osobní vzdělanost přestává být v povážlivé míře ideálem, který sám sebou stojí za naše usilování; že jedni si už nedávají mnoho práce, aby jí dosáhli, druzí se přestali stydět za to, že jí nemají, a třetí jí jednoduše a rovnou opovrhují. Myslím, že by nedošlo k tomu zřejmému znevážení kultury, kdyby ji lidé, jimž je uložena, neodhazovali jako zbytečnou přítěž. Snad se více méně pamatujeme na odešlou nebo odcházející generaci, již ještě náleží čestný titul generace buditelské: na ty staré doktory, právníky a kantory, kteří se ctí nesli slavný závazek vzdělanosti a kteří ve své četbě, ve svém vztahu k lidem, ve své životní důstojnosti uchovávali povinnost jisté vyšší a příkladné úrovně. Pravda, namítnete, že za jejich časů byl stav inteligence lépe honorován hmotně i sociálně a že dnes se musíme vyčerpávat bojem o chleba. Ano, beze všeho; ale myslím, že lidé nikdy nebyvali a nejsou honorováni za to, co čtou, o č se duchovně zajímají a jak myslí, co chtějí poznat a o č se zasazují ve jménu pravdy a rozumu. Trampota s inteligencí není jen ta, že v hroživé míře (ale teprve v poslední době) je zproletarisována (o čemž by bylo na čase psát docela jiné články). ale že v takovém rozsahu zmaloměšťáčetla, to jest zřekla se svého zvláštního poslání: v každém prostředí uhájit vyšší úroveň ve smyslu osvícenosti, kulturní empirie, intelektuální nezávislosti a stálého cviku poznávacího. Není v zájmu inteligence ani těch druhých, aby byla porušena hierarchie, která staví statky duchovní nad všechny jiné. Není to v zájmu inteligence, neboť tím zaniká její duchovní prvorozenství; není to v zájmu druhých vrstev, neboť kulturně nivelisovaná inteligence přestává plnit určité povinnosti, na nichž závisí většina hodnot vyššího řádu. Řeknu to tak: selže-li vzdělanost, nepřijde k slovu „průměrný“ člověk, prostý a řádný muž, sedlák, dělník, řemeslník se svým normálním rozumem a mravním zákoníkem, nýbrž přihlásí se k životu cosi, co je hluboko pod ním, element barbarický a násilný, který začne dělat z kulturního světa paseku. Prospero vyvažuje Kalibána. Zrušte hierarchickou převahu ducha, a připravíte návrat divochů. Sestup inteligence je cesta k zbarbarisování všech.

Tady nemluvíme o kultuře ve smyslu tvorby, ale ve smyslu vzdělanosti, duševního majetku a intelektuální úrovně. Řekl bych, že celé naše vzdělávání má asi ten smysl: vědět aspoň něco o tom, jaké zkušenosti, jaké poznatky a jaké hodnoty už lidstvo vytvořilo — a už je neztratit, už nesejít pod ně. Ano, řekněme to rovnou: vzdělanost je v tomto smyslu konzervace, uchování a ochrana toho, k čemu lidé před námi se strašnou námahou celých dějin došli. Proto revoluční doby vzdělanost více méně nenávidí: právě pro to její po-

slání uchovat plnou náruč odkazů. Nic platno, toto se nedá zamluvit: kultura představuje především souvislost s veškerým dosavadním dílem lidským a nesmí ji ztrácet; ať vytváří cokoli nového, je to pokračování v tom díle předchozím. Nová myšlenka popírá starou, ale při tom je pokračováním věčného procesu myšlení. Bez té nepřetržitosti by nebylo kultury. Udržet něco, co bylo a je, to dnes (aspoň většinou) nezní příliš sympaticky; říkáme tomu konservativnost a podobně. Nuže: dělníkům, kteří se ve Vídni nechali rozstřílet, šlo o udržení jistých dosažených hodnot. Hájit se ve svých šancích je stejně vážný boj jako hnát šturmem a dobývat nových posic. Lidský duch by byl špatným vojáčkem, kdyby se cítil povolán jen maširovat v čele, když se jde dopředu, ale nedovedl by udržet, co bylo vybojováno. Zdá se, že dnes skutečně záleží nejvíc na tom, aby bylo uhájeno mnohé z toho, co je kulturním majetkem lidstva. Jakmile uhneme s kulturní půdy, ocítáme se v divočině. Jde o to, neztrácet pod nohama tu kulturní půdu. To je první a hlavní poslání inteligence.

do ba a lid é

Hugo Siebenschein:

Emigrant Heine

I. Emigrace.

První věcí je první pomoc. Je samozřejmé, že s touto noucí nepolemujeme, dokud ho nezachráníme. Musíme si ovšem uvědomit, že se tou první pomocí mnoho nestalo, problém sám že se jí neskončil, nýbrž započal. Problém velmi složitý a rozložitý, problém pro všechny zúčastněné (je jich víc, než se myslívá) dalekosáhlý. Po prvním leknutí je dobře si uvědomit, že emigrace je stálá složka historického vývoje, že světové dějiny s ní také počítají jako s konstantou, že některé základní prvky i našeho českého národního, občanského a soukromého života jsou výsledkem a důsledkem emigrací a že jde o věci nesrovnatelně větší, osudovější, důležitější než o užší nebo širší, osobní nebo kolektivní filantropii.

Emigrace, jejíž skutečností dnes jsme značně zaujati, německá emigrace, není úkaz přechodný, nýbrž trvalý činitel, který bude zaměstnávat aspoň jednu celou generaci. Smíme-li předpokládat, že lidstvo ještě deset let bude ušetřeno války, emigrace vzroste. Napřed přišli židé, po nich marxisté (právě u nich je nejasné a nedozírné, kde se emigrace zastaví) a není ani zapotřebí valné fantasmie k dohadu, že přijde menšina katolická nebo protestantská, že přijdou jiní partikularisté pořádkem a tempem, kterým Německo vystřízliví a kterým jeho sociální nebo náboženské nebo jiné skupiny budou chtít nebo musí vyvodit důsledky z vyjasněné situace. Tehdy emigrace překročí míru možnosti, kapacitu sebe velkorysejší dobročinnosti a dokáže, že se tu nesetkali dárci s žebráky, ale že započalo nové dramatické dějství vzájemné výměny hodnot, divadlo o třech osobách, proces, v němž musíme vynaložit veškeré svoje vědomosti, všechny svoje schopnosti, chceme-li osudu, který se rozvine, dát aspoň svoji osobitou notu.

Abych se neoctl v podezření, že mluvím o otázce zbytečné nebo zveličené, rád bych chatrnému historickému

kému povědomí dnešních dnů jen na příklad a namátkou připomněl několik skutečností, které vyšedše z emigrace, podnes tu jsou, aktivně působí a po staletích mohou poučit o tom, že k problému emigrace ani nelze přistoupit dost zevrubně a vážně. Na každém kroku prospějí také naše nedávné a nepřetržité zkušenosti s emigrací ruskou. A není nevýznamné ani nahodilé, že živé a účinné dílo Jiráskovo má titul *Emigranti*; že slovo emigrant zásluhou vlastních dějin u nás donedávna mělo milý a drahý zvuk.

Emigracemi bylo zajisté již stěhování národů. Emigrací byl odchod židů z Egypta a založení říše israelské. Nepřímým důsledkem této emigrace je věčná hodnota novodobého života: křesťanství. Ale zrušme pojem vystěhovalectví, nevypočítávejme odchodů kolektivních ani stěhování davů. Zbystřeme pozornost pro emigraci jako počiny jednotlivců, individuální i v těch případech, kdy se jich vyskytly celé pluky. Ani milion izolovaných rozhodnutí není společný čin a kolektivnost nevzniká součtem. Proměna akce jednotlivce v akci společnou je věc kvality, nikoli kvantity. Tak byl odchod řeckých učenců a umělců z Cařihradu po jeho dobytí Turky roku 1453 akcí jednotlivců bez zřetele k tomu, kolik jich odcházelo. Odešli do Italie, stěhovali se na západ a my nedozírným účinkům jejich pouti říkáme renaissance; jí a v ní je 60 procent naší dnešní kulturní državy darem emigrace. Bez odchodu španělských židů do Nizozemí sotva by byl nastal přesun světových tržišť z oblasti jihovýchodní a jižní do severních a severozápadních měst. Rozkvět hodinářského průmyslu ve Švýcařích, zmohutnění protestantismu v Prusku a na germánském severu vůbec zásahem francouzských hugenotů — dva další následky emigrace. A což konečně, ale především: Spojené státy severoamerické, nejmocnější politický útvar naší doby — nevznikly emigrací?

Již tento kusý výpočet nás opravňuje konstatovati inventář osob; dramatis personal jsou emigrant, opuštěná vlast a země udělující pohostinství. Jen prostoduší mezi potrefenými se oddají klamům, že buď v brzku nastane reemigrace nebo že administrativní palliativní opatření pocházející z patrných rozpaků jsou řešení trvalá. Žádná ze zúčastněných osob, ani emigrant sám, ani stará vlast, kterou opustil, ani nová země, která ho přijala, nezaznamenávají v této historické chvíli položky jen kladné nebo jen záporné. Záleží na nadání, schopnostech a zdatnosti každého z nich, kolik každému z nové situace vzejde škody nebo prospěchu. V ideálním případě mohou z nepředvídaného okamžiku — vytěžit všichni. Z přívalu otázek nás arci za dané situace především zajímají tyto: lze vůbec a jakým způsobem lze značné emigrace z Německa velkou a bezpečnou měrou použít na prospěch našeho národa, našeho státu a naší budoucnosti? Či je lépe odmítat a uzavřít se? Jde o osudovou příležitost, kterou nelze bez vlastního ochuzení propást? Nebo nám, prokázavším první pomoc, hodina ukládá závory, které by nás chránily před inflací ciziny, před národní, hospodářskou a kulturní škodou, před ochuzením v některém z těchto neopustitelných zřetelů? — Netroufám si na to odpovědět a nikdo by na to neměl odpovídat v této chvíli. Žijeme v době otázek a nikoli v době odpovědí. Je šero, za něhož se především rozsvěcují lampy. Jsou překvapení, s nimiž je třeba se sžít. Dávno již nebyl pohled do budoucnosti tak temný, jako za našich dnů; rozžehujeme pochodně, abychom rozpoznali, kolik viny na tom má naše krátkozraké smrtelné oko!

Naznačili jsme přibližně, co není emigrací a čím nejsou emigrace. Dále jsme z úvahy o dnešní individuální emigraci vyloučili emigraci kolektivní, stěhování národů. Problém tak široce pojatý bychom ani v přítomnosti, ani v „Přítomnosti“ neuvezli. Jestliže jsme se však zbavili přítěže nahoru, zbavme se jí i dolů a propustme z rozsahu otázky také zcela osobní a jednotlivý odchod, který nenastal jako důsledek společného osudu v bývalé domovině. Je-li vůbec rozumné a účelné rozeznávat a zdůrazňovat lidské typy, jedno rozlišení by mohlo být vskutku plodné a stejnou měrou obecné, jakou proniká ke kořenu lidské bytosti. Jsou lidé, kteří nadobro a hluboko tkví v půdě, v zemi, v prostředí, v společnosti a jsou bezzemci i mezi těmi, kteří nikdy, po celé generace nezměnili sídliště. Jejich příbytkem jest atmosféra, myšlenkové proudění lidské, van a víchř nezatížený prostorem a časem. Oba tyto druhy lidí jsou nezbytnou součástí sociální i kulturní existence každého národa a příslušnost k jednomu nebo k druhému typu není hodnotou, nýbrž základnou. Oba tyto bytostně odlišné jedince lidstvo potřebuje, ač arci v některé vývojové fázi je některému národu jeden z obou typů vítanější. O příslušnosti jednotlivce k té neb oné skupině rozhoduje mnoho okolností, síly někdy neznámé, nevypočitatelné, původ, charakter, okolnosti, temperament, podnebí, osud. Ale po přesunech, které nepocházejí ze společné situace, ze společných principů, nám tu nic není. Emigrant je člověk, který opouští vlast buď proto, že jej instituce jeho vlasti k tomu přinutí, anebo proto, že za politickou nebo náboženskou nebo národnostní nebo jazykovou nebo sociální nebo jinou složku své bytosti je hospodářsky i mravně nesnesitelně omezen a ohrožen.

II. Typologie.

Většina emigrantů se na svůj osud dívá jako na provisorium a tento svůj blud sdílí s veřejností. Jedni dychtivě očekávají možnost návratu a touží po ní, druzí ji připravují, připravujíce pro ni podmínky. Jedni trpně vyčkávají, co jim budoucnost přinese, druzí hledí z vyhnanství působit na vývoj věcí v někdejší domovině. Takovýmto pasivním emigrantem byl Ludvík Kossuth po roce 1849 a jeho cesty, rozhovory, dopisy a řeči svědčí o horoucím přání vrátit se domů a o nedostatku vůle způsobit tento obrat, ba dokonce o nedostatku víry ve vlastní věc. Tento vyčkávací ráz má také většina ruské občanské emigrace mezi lety 1904 a 1914 a ruská emigrace poválečná vyhledává tytéž šlépěje. Tento typ emigranta nevyplývá toliko z charakteru, nejednou je výslednicí situace. Země, do které se emigrant uchýlil, si více méně přeje, aby se host politicky neuplatňoval. Takováto činnost emigrantova si ovšem žádá souhlasu nebo aspoň trpného souhlasu nové vlasti. Praxe vyvinula tisíc stupňů a odstínů shovívavého souhlasu, který je nejistý a proměnlivý a který aktivního emigranta ohrožuje osudovými konflikty a osobními tragediemi. Na tomto místě se emigrant a jeho nový domov prorůstají. Svoluje-li země nynějšího emigrantova pobytu k tomu, aby emigrant zasahoval do vývoje své vlasti, stává se účastnou jeho úspěchu nebo neúspěchu. Tak se poměr státu a národa k té neb oné emigraci stává projevem a složkou jeho zahraniční politiky. Jen doktrinář z tohoto poznání vyvodí rozhodnutí, emigrantovi politickou činnost zakázat. A přeje je i tato zásada politicky plodná: praktikují ji Švýcaři požadující za právo asyly emigrantovu pasivitu. To je politika nejmenšího rizika a nejmenší naděje. Klasickým protějškem k tomu

je emigrace zakladatelů našeho státu za světové války. Žádný z nich neodešel jen vzpomínat a jen toužit po rodné zemi. Státy, do kterých se uchýlili se téměř automaticky staly jejich spojenci proti staletým utlačovatelům vlasti. Ale nejen naše vláda, s ní a vedle ní všichni pěstujeme světovou diplomacii a činíme tím dobře. Jedna z nejcennějších nauk vyplynulých ze zkušenosti našich revolučních dějin zdůrazňuje velkou cenu soukromých zahraničních vztahů. Dopustili bychom se škodlivé chyby domněnkou, že cena takové soukromé diplomacie se zmenšila od té doby, co máme svůj vlastní stát. Pravý opak je pravda: co nejhojnější, co nejbohatší soukromý vztah kohokoli z nás k příslušníkům kterékoli země a kteréhokoli národa jsou mravní statek a nikdo nemůže vědět, nenastanou-li někdy anebo kdy nastanou okolnosti, že si jimi oficiální vládní politika poslouží. Na vídeňském kongresu byla situace švýcarské legace zoufalá. Nábor, že politická forma Švýcarska je přežitkem, byl obecný a uvažovalo se o její likvidaci ve prospěch Německa, Francie a Itálie. Švýcarský zastupitelský úřad neměl ani finančních ani duševních prostředků (to se může každému stát), kterými by odvrátil katastrofu. Za těchto poměrů se podařilo soukromému úsilí dvou švýcarských Němců, Rochemantovi a Eynardovi vlast nejen zachránit, nýbrž i posílit územními a jinými zisky.

Ani tuhý emigrantský typ nežije mimo osudové společenství s novou vlastí, ledaže to společenství je klidnější, pozvolnější a hlubší. Takovýto emigrant není dočasný. Jakožt a intenzita jeho vztahů k novému prostředí pochází z přesvědčení, že někdejší hněv je nadobro ztracen. Není mostu, který by jej spojoval s minulostí, není mostu, po němž by zatoužil jít zpět; co bylo, je pryč, snad srdce tím je na čas ještě posedlé, život sám jde mimo včerejšek. Jsou tu ovšem i úskalí; aby si nepřál, čím pohrdá; aby neusiloval o to, co nemiluje; aby nebrzdil po čem touží; aby se rozhlížel na cíl, ke kterému je rozkročen. V tomto stadiu k němu přistoupí neodbytná otázka: asimilovat se či neasimilovat se? Jak na ni emigrant odpoví, zajímá také zemi, která ho přijala. Perspektivy, které se tu otvírají by snad zmohla biologie. S hlediska této vědy jsme totiž emigranty všichni, my lidé, většina zvířat, většina rostlin. Zasadíme-li švestku v Dánsku, na Moravě a na Sicilii, postřehneme, že vzrůst a plody budou v každé zemi odlišné. A právem ceníme biologickou zdatnost, houževnatost, budoucnost druhu i půdy (ano, i půdy) o to výš, čím lépe se rostlina dovede aklimatisovat, čím neústupněji a plodněji dovede půda nejrozmanitějším rostlinám uložit svůj rád. Půda v tomto procesu není činitel trpný. Na tomto místě se naše přírodovědecké a historické zkušenosti doplňují a nastavují. Za všech dob právě nejvitalnější národové vstřebali jednotlivce i skupiny emigrantů a za všech dob se nejlépe a nejrychleji asimilovaly živly nejcennější, individua nejbohatší. Pohledme na asimilanty v popředí dnešní Itálie, Francie i Německa! Kolik národů pohltily Řím a Paříž, New York a Leninograd! Ale ani na tom není dosti: schopnost, podmanit si cizí složky potrvalo jen dotud, dokud trvaly cvik a praxe. Když příliv zvenčí přestal nebo byl zastaven, schopnost asimilovat a podřítit vlastní vůli přestala. Není na světě národ, který by žil a prospíval jen vnitřním množením, příliv za příboj zvenčí za všech dob byly důležitými složkami vývoje a růstu. Uzavřít se je zemřít. To platí pro druhy i národy, pro rodiny i pro jednotlivce. Mluvíme-li o nebezpečí cizoty, o nebez-

pečí pro osobitost hostitelovu, setkáme se znovu a zase se zjištěním, že asimilace nebyla dokonána, že jedné z obou složek anebo oběma složkám nedostačily síly. Těmto faktům odporují: 1. úcta k národní individualitě vlastní i cizí, 2. vůle zachovat původní, nekomplikované kulturní prvky, 3. hlučné heslo dnešní doby. Ale život lidského hodnocení nedbá. Život nezajímá zachování nebo vyrovnání druhů, palmu vítězství podává nositelům ducha. Jedinci i národové, kteří nedovedou vstřebat příliv zvenčí, hynou. Jedinci i národové, kteří se příboji uzavírají, hynou rovněž. Potrvají ti, kdo vědí, kolik přílivu mohou zpracovat. Naše vlast je klasickou půdou tohoto typu emigrace. Kolik kolonistů a přistěhovalců přijaly naše země! Kolik odnoží vybrané jakosti jsme zasadili do cizích sadů! Kdo spočítá Komenského, kdo Prachatice vídeňské stavební huti, kdo Behaimy v Norimberce, Jany Poláky v Mnichově, Černoorské v Padově, Františky Tůmy ve Vídni, kteří trvale zasévali do cizích brázd! Moravan Otakar Kubín zdomácněl ve Francii, nedávno zemřel „vídeňský“ sochař Hanak, „Rakušan“ Kokoschka právě vystavoval u Feigla v Praze.

Oba, dočasný politický emigrant i asimilant vrcholí v arciemigrantovi, který se nikdy nevrací a který nikde nezakotví. Je to nomád, jehož zvláštní úloha spočívá v neproniknutelných biologických hlubinách života. Je to vzácný a drahocenný druh. Domova pozbyl jako náš první emigrantský typ; jeho politická činnost je do běla žhavá, ale není obrácena zpátky, nýbrž je zaměřena do srdce nové vlasti. Má schopnost i prostředky nesmírně rychle a intenzivně proniknout k jádru svého nového domova a pochopit jeho kořeny. Jasnovidně a rozhodně rozpoznává klíč k srdci národů darem nenapodobitelné intuice. Ale tato činnost je jemu samému tak blaživým stavem opojení, tak trvalým stavem výměny hodnot, že se, dosáhnuv cíle, hroutí. Jen nová cesta, nový cíl udržuje takové dobrodruhu ducha při životě. Arciemigrant je dočasný host kterékoli země a má v ní omezený úkol. Když ten je naplněn, nelze než zahynout nebo žít dál. Jaký div, že nejdokonalejší exempláře tohoto druhu pocházejí z pokolení, jehož příslušníci umírají z lásky k národům... Proto je školským příkladem, na němž problém lze rozvinout a řešit, Heine. Ne pěvec milostných písní, jehož vzlyky lkali mužové i ženy nepřátelského prostředí Metternichova, ale politik Heine, autor knih *Französische Zustände*, *Lutetia*, *Über Polen*, *Kahldorf über den Adel*, pisatel podivuhodné korespondence a tvůrce několika básní politických. Tento Heine pronikl k samému srdci Francie Ludvíka Filipa a byl by takových výprav prožil víc, kdyby z dřene svých kostí, z krve svého srdce nebyl hned napoprvé vydal tolik, že mu na další pouť již nezbyvalo sil.

(Pokračování.)

otázky a odpovědi

Měnová úprava a co teď?

Pane redaktore Vyškovský, prosím Vás, vysvětlíte nám laskavě, zda byl odhlasováním zákona o snížení zlatého obsahu československé koruny přijat Englišův návrh či zamítnut. Tato otázka bude dnes velké většině čtenářů, neovládajících dobře národohospodářskou nauku, tanouti na mysli. Zdá se mi též, že

odhlasováním tohoto zákona není ještě vše vykonáno, že hlavní věc, nad kterou má vláda bdít je, aby ceny nestoupaly, neboť s tímto argumentem obchází kolem nás, kdož věříme Vaším výkladům, nemálo sýčků. Je tedy nutno lidem dobré vůle říci jak se věci mají. Děkuji Vám předem za Vaše vysvětlení a jsem

Váš K. Vondrák.

Milý pane,

na Vaši otázku lze odpovědět: Ano, stalo se to, co navrhol prof. Engliš, byť v poněkud jiné formě. Ale hospodářské účinky snížení obsahu zlata v čs. koruně jsou naprosto stejné jako navrhané přírážky k veškerým výplatám do ciziny a platům z ní přicházejícím. Neboť tyto přírážky by měly v zápětí nižší hodnocení čs. koruny v cizině, jako je má v zápětí i snížení zlatého obsahu. Proč se vláda rozhodla pro tuto formu? Poněvadž se domnívala, že pro cizinu bude snesitelnější definitivní a jasné rozhodnutí než pružná forma přírážek. Prof. Engliš se s počátku domníval, že vnitropoliticky byla cesta přírážek schůdnější, neboť odsunovala konečné řešení na dobu, kdy se bude věc řešit mezinárodně. To jsou však úvahy taktické. Záleželo na vládě, kterou cestu zvolí. Rozhodla se pro konečné řešení.

Chci použít Vašeho dotazu — a to myslím je také jeho smysl — abych upozornil na důsledky, které tím na sebe vzala, neboť snížení kursu čs. koruny je pouze předpokladem, z něhož má vzejít oživení našeho hospodářství. Dovoluji mi předem ukázat, jak se snížení zlatého obsahu v čs. koruně projeví číselně. Z novin je známo, že obsah zlata v čs. koruně byl zákonem, přijatým koncem minulého týdne Národním shromážděním a vyhlášeným v sobotu 17. t. m., snížen s 44,58 miligramu na 37,15 miligramu. Přepočtete-li si to, uvidíte, že byl snížen o jednu šestinu. To znamená zvýšení hodnoty cizích měn (a tím i všech výplat do ciziny a platů z ní přicházejících) o pětinu, čili jako by byla zavedena 20procentní přírážka se všemi výhodami pro vývoz a zatížením dovozu.

Oč nyní půjde je, abychom plně využili výhod, které tato úprava skýtá, a abychom pokud možno zabránili škodám, které znamená zatížení dovozu, především ve směru cenovém. Englišův plán směřuje k tomu, aby domácí cenová hladina zůstala pokud možno nevyšší, neboť nová úprava má znamenati stabilisaci, na které by se teprve rozvíjel hospodářský život bez škodlivých vlivů měnových, tedy bez jakékoli deflace i inflace. To se rozumí, že není možno stabilisovat všechna hospodářská čísla. Nevyhneme se cenovým pohybům, souvisícím se světovým vzestupem či poklesem cen v důsledku vyšší či nižší nabídky, jež zase souvisí s úrodou, výrobou a jinými okolnostmi. Není také možno prohlásiti nynější úroveň příjmů za konečnou, na které se nemůže nic měnit. Sociální boje, byť by se končily dohodou, povedou se dále. Oživení výroby přinese zajisté i lepší hodnocení kvalifikované práce — je zajímavé, že v zemích, kde zlepšení konjunktury pokročilo rychleji, se ukazuje nedostatek kvalifikovaných dělníků, neboť dlouhá nezaměstnanost působila na jakost pracovníků velmi zhoubně. Ale podstata plánu je umožnit především zařazení nezaměstnaných do pracovního procesu a zvýšiti tím úhrn příjmem obyvatelstva. Kdyby se měly hned zvyšovat jednotkové platy a mzdy těch, kteří nyní pracují, znamenalo by to značné znehodnocení výhody, kterou naše výroba čerpá z příznivějšího poměru čs. koruny k cizím měnám. Nebylo by však spravedlivé, požadovat na pracujících, kteří přinesli již tolik obětí deflaci, aby oni zaplatili tuto výhodu tím, že by se zdražením — způsobeným měnovým zákrokem — jim snížila jejich reálná mzda. Proto, jak sám říkáte, záleží tolik na tom, aby se ceny nezvyšovaly.

Cenový poplach.

A přece slyšíme o tom, že se zdražuje. Píši výslovně slyšíme. Jestliže zkoumáme tyto pověsti blíže, v devadesáti procentech případů se ukáže, že na nich nic není. Ten, kdo Vám to vykládá, nedovede uvést ani obchod, ani

toho, kdo zdražení zjistil. Tyto pověsti jsou důsledkem psychosy, která byla šířena se strany odpůrců účinného opatření, bez ohledu na to, že se tím poškozuje státní zájem.

Nejcitlivějším cenovým barometrem je bursa, která okamžitě reaguje na každou možnost i v dosti daleké budoucnosti. Dokud byly věci ve stadiu jednání a úvah, byla bursa dosti nervosní. Zmíněná psychosa způsobila, že i ti, kdož se pravidelně trhu neúčastní, kupovali a důsledek byl vzestup kursů. Není vyloučeno, že se tento vzestup i podporoval, aby se právě ukázalo nebezpečí zvyšování. Ale jakmile bylo rozhodnuto, ceny na burse začaly klesat. Platí to jak o cenných papírech — s výjimkou státních, které naopak stouply — tak o cenách plodin. Spekulace nevidí už podnětu k tomu, aby ceny dále stouply, a přesto prodává. U obilí má v rukou trh vlastně vláda, která dala v minulých měsících nakoupit na 40.000 vagonů obilí, aby zabezpečila jeho ceny. Svými prodeji může nyní znemožnit vzestup cen, takže jistě není nebezpečí, že by stouply ceny chleba. Tam, kde by se to stalo, jde o lichvu, proti které má stát dosti prostředků.

Bylo již mnohokrát poukázáno, že vláda může zabránit i zdražení u dováženého zboží tím, že usnadní dovoz a umožní tím konkurenci na domácím trhu, která sama zabráni zdražení. Může se to stát buď uvolněním dovozu, nebo snížením cel, takže skutečné nebezpečí zdražení je jen u několika málo výrobků, vyráběných z cizí suroviny, dosud dovážené beze cla. Příklad Bařův, který první prohlásil, že nezvyší cen, ač právě on patří mezi nejvíce postižené, ukazuje, že ani toto nebezpečí není veliké. Dejte obchodu svobodu a ceny se nezmění. Je stále dosti těch, kdož dají přednost velkému obratu při malých ziscích.

Úleva výrobě se strany úroku.

Avšak úprava měny není vše, co se má udělat pro zlepšení výrobních podmínek. Výroba byla ohrožena i některými okolnostmi domácími, především vysokým úrokem. Nyní lze předpokládat, že i zde dospějeme záhy k podstatné úlevě, neboť již přichází na řadu také zákon o reeskontním místě. Jeho smyslem je dáti páteř kapitálovému trhu, působiti k jeho ozdravení směrem přírodního vývoje, bez jakýchkoli násilných zásahů, které zklamaly. Nechci znovu rozbírat tuto otázku, jejíž závažnost jsem naznačil v jednom z posledních čísel Přítomnosti. Avšak bude-li prof. Engliš, který lépe než kterýkoli jiný finančník je si vědom souvislosti všech hospodářských zjevů a jejich vzájemných reflexů, státi v čele Národní banky, jak se to tuto chvíli, kdy odpověď píše, předpokládá, lze souditi, že kapitálový trh bude opět fungovat. Tím však se zabezpečuje i možnost dosíci opět úvěru, a to za snesitelných podmínek, což je významný předpoklad hospodářského oživení. Jest snad zbytečné zdůrazňovat, že úvěr bude i v budoucnosti možno poskytovat jenom dobrým dlužníkům, kteří budou jej moci také splatit. To jest základní podmínka každého úvěrnictví. Jistě nedostane se neomezeného úvěru ani státu. Reeskontní místo nebude prostředkem, jak by si stát opatroval lehce peníze. Naopak bude třeba ještě většího úsilí než dosud, aby finanční poměry státu se zkonsolidovaly a aby jeho hospodářství bylo ve skutečně rovnováze. Dnes je samozřejmé, že nelze už postupovat tak jako dosud, kdy stát hradil své schodky výpůjčkami, většinou krátkodobými, snižováním platů a zvyšováním daní. Cílem nové úpravy je podnitit výrobu a zlepšit tím příjmové podmínky. Stejně jako se řeší všechny otázky v organické souvislosti, bude se nakonec — a ten se nesmí dlouho oddalovat — řešit i otázka organizace státní správy ve směru jejího zlevnění a lepší služby obecnstvu. Připomínám, že v tom směru bylo již vykonáno dosti teoretických příprav — (na př. práce dra Kalfuse pro zjednodušení daňové techniky). Bylo by na čase, aby se to začalo provádět.

A co dlužníci?

Z Vaší otázky to sice přímo neplyne, ale jsem jist, že je mnoho těch, kdož se budou ptát, jak vyjdou z těchto opatření dlužníci a věřitelé. Dokonce zpravodaj senátu se přihodila nepříjemná věc, že se pokoušel líčiti výhody měnového opatření pro dlužníky způsobem příliš primitivním. Neboť volání po úlevě dlužníkům — kteří si vypůjčovali, když metrák žita stát 160 a platí, když stojí 80 Kč, tedy dvojnásob — se stalo hlavním agitačním prostředkem jedné skupiny, která rovněž propagovala měnová opatření. Její přání se nespnilo. Domácím dlužníkům nedostává se měnovou úpravou přímé úlevy. Nemají-li se měniti ceny, nemění se ani hodnota dluhů, stejně tedy nemění se ani hodnota vkladů. A přece prospěje měnová úprava i dlužníkům. Možno říci všem dlužníkům tak, jako má prospět celému národnímu hospodářství. Dosáhne-li svého cíle, zmenší se tíživost dluhů. Továrna, která nepracuje, obchod, který neprodává, živnost, která nevynáší, nemohou platit ani dluhů ani úroků. Jestliže však se hospodářství ožíví, začnou-li továrny zase pracovat, budou-li lidé opět kupovat, přestane velká část dluhů být nesnesitelná. A napsali jsme, že dalším opatřením, které s plánem souvisí, je zlevnění úroků na snesitelnou míru, a to organickým způsobem na kapitálovém trhu. To znamená, že při zvýšené hospodářské činnosti bude úrokové břemeno menší nejen relativně (v poměru k rozsahu činnosti), ale i absolutně snížením placeného procenta. Tak se prospěje i dlužníkům, aniž bylo nutno sáhnout k takovým opatřením, která by znamenala umělé zvýšení cenové úrovně na hladinu z let, kdy se vypůjčovalo, měnovým zásahem, čemu se nyní říká reflace. Ani k té jsme se neodhodlali, odvažujice bedlivě její risika a nechtíce zmařit příznivých účinků, které přinesla poslední leta zhospodárněním především ve státní správě, ale i v podnikání soukromém.

Moje odpověď na Vaš stručný dotaz je poněkud dlouhá. Promiňte mi Vy, i redaktor tohoto listu, že jí obtěžuji. Ale pokládal jsem za vhodné vysvětliti ještě některé věci, o nichž se mnoho mluví a málo ví. Zvláště nyní budeme muset bedlivě rozlišovat, neboť není vyloučeno, že se uplatní snaha líčiti věci co nejhůře, vyzdvihovat každou nepřiznivou maličkost a příznivé výsledky účtovat k dobru „přirozenému“ vývoji. Na konec bych rád ještě upozornil, že bilanci nebudeme dělat ani za čtrnáct dní, ani za měsíc. Snad za rok budeme si moci říci, jak jsme dopadli, tak jako i jinde museli nějaký čas čekat. Doufáme, že to budeme umět. Neboť úspěch či neúspěch půjde k dobru všem.

Váš E. V.

dopisy

Mladí technické o racionalisaci

Vážená redakce,

dovolte i mně, jako technikovi, abych se připojil k diskusi o racionalisaci, hlavně se vztahem k připisu pod značkou „EX“ Vašeho čísla ze dne 31. ledna.

Zdá se mně totiž, že stanovisko takové se trochu podobá přání, aby jabloň nosila hrušky. Vždyť zásadou kapitalismu jest rentabilita, a racionalisace jako prostředek k dosažení větší výnosnosti bude a musí se prováděti, pokud existuje kapitál. Při tom však nelze dobře mluvit o „bezohledném boji kapitálu se zaměstnanci“; dobře vedené podniky, jako Vítkovické železářny, dokonce snižovaly úrazy podstatně právě racionalisačními prostředky. Je sice pravda, že náš průmysl zúčastnil svoje zaměstnance jen malým podílem na výhodách racionalisace, zato však vyjádřil její výsledky většinou v cenách svých výrobků. Velká část našich průmyslových výrobků, jako textilie, obuv, nábytek, sklo, porculán, elektrotechnické výrobky, mají dnes ve srovnání s rokem 1928 ceny snížené

o 30 až 50%. Podíl nižších cen surovin na tomto snížení je jen asi 10%. Přes snížené mzdy a racionalisaci je pochopitelné, že v těchto oborech byly i zisky výrobců značně sníženy a často obráceny ve ztráty. Stačí jen srovnati dividendy akciových společností všech těchto oborů s dřívějšími. I když nechceme litovati kapitalistů, kteří dnes nemají výnosy ze svého kapitálu, zůstanou faktem úpadky mnohých společností a záchrana ještě více jiných veřejnými prostředky, t. j. odpisem daní nebo dluhů u bank, které zato musely býti sanovány z veřejných prostředků.

Jaká je situace v nekartelovaném průmyslu? Cenu určuje podnik vyrábějící nejlaciněji, t. j. ten, kde se platí nejmizernější mzdy. (Zdá se, že veřejnost stále ještě neví, co v tom ohledu dokáže zejména textilní průmysl v horských vesnicích!) Pořádný podnikatel, který nechce rovněž snižovati mzdy, má jen možnost prodávati se ztrátou, až do konečného úpadku, nebo zastaviti provoz nadobro, nebo racionalisaci, při které připraví jen část svých zaměstnanců o výdělek. Může ovšem i po racionalisaci zaměstnati všechny dělníky, ale s kratším pracovním časem.

Nebylo by nic vyloučeno, ale dosti málo pravděpodobno, že by se ti podnikatelé, kteří jsou nyní ve výhodě, vzdali výhod nižších mezd nebo racionálnější výroby v zájmu dohody se svými konkurenty, jak se domnívají páni, píšící pod značkou „EX“. Ale stát má zákonnou možnost zásahu v této otázce, která je nyní z nejdůležitějších. Vždyť ani 8hodinová doba pracovní, ani zákaz dětské práce, ani nemocenské, ani starobní pojištění, ani placená dovolená, nebyly nabídnuty kapitálem, nýbrž odhlasovány parlamentem. Nynější doba vyžaduje dalších opatření jako programu minimálního:

1. Zkrácení týdenní pracovní doby na 5×7 nebo 6×6 hodin.
2. Povinné ustanovení mezd pro všechny podniky téhož oboru pod přísným dozorem politických správ na základě nynějších kolektivních smluv.
3. Zvýšenou ochranu před výpovědí.

Žádné z těchto opatření není revoluční. K prvním je příkladem kapitalistická Amerika, která ani nemá významných socialistických stran, k druhému rovněž Amerika a fašistická Itálie, k třetímu Hitlerovo Německo. Proč by to nedokázala naše demokracie s třemi socialistickými stranami ve vládě?

Znamenám se s úctou

Ing. F. Hellmann.

Dvacetiletí o sobě

Tit. redakci „Přítomnosti“.

Váš koutek mladých je zajímavý a dovoluji si Vám něčím přispěti. Nejsem ani Muc., ani Juc., snad jsem Duc. To konečně poznáte z mého článku.

Jsem pouhý dělník, nic víc, a k tomu dlouho, dlouho bez zaměstnání. Nejen, že jsem bez zaměstnání, k tomu, jak jinak ani nemůže být, bez prostředků. Nevím, jak vše skončí. Možná, že dobře (dokud budu mít matku), možná, a pravděpodobně, špatně, jestli ji ztratím!

Myslíte, že jsem celou dobu, co jsem bez zaměstnání, nic nepodnikl, abych jakékoliv získal? Ba ne. Naopak. Ale jako když se všechno spikne, nemohu nic nalézt. Chápete, nebo lépe řečeno, pochopíte, do jakého stavu se člověk dostává?

Byl jsem kdysi národně uvědomělý občan, s klidnou, nepolitickou směrnicí. Nenáviděl jsem politiku. A opět ji nenávidím. Proč?

Že v ní nenacházím nic k životu potřebného. Nezáleží na mně ovšem. Ale je víc takových, myslím, že z valné části všichni, kdo prodělali krizi ve všech stadiích, stanou se politicky apatickými.

Nechte volně mluvit širokou vrstvu pracujících. Jestliže nejsou založeni radikálně bolševicky, tak ti, kdo jsou většími idealisty, nebo se zdají jimi být (možná, že žijí v bludu), jsou k politice apatictí.

Ti, kdo mají sport, hry, tramping, weekend etc., snad se dovedou rozptýlit do té míry, že to druhé lehčeji buď snášejí, anebo vůbec ignorují.

Připadám si na jedné straně jako věčné nemluvně, držící se matčiny sukně, a čekající, až mi nabídne prs, nebo jako stařec, který je na poli politickém odpraven a nemá již vůbec co říci, lépe řečeno nemůže nic říci, protože jeho myšlení je abstraktní.

Koho máme vinit ze všeho toho chaosu, který se dostal do naší duše a tam již zakořeni? Jsme opravdu na pokraji šílenství, anebo jsme tak úzkoprsí? Naši otcové měli v našich letech (24—30) rodiny, živnosti, co máme my? Máme vinit naši starou generaci za tyto zmatky, za toto nedopatření?

Nešinem se neznámou silou pomalu, ale zato jistě do rukou propagátorů-revolucionářů? Nenaleznou oni v nás nejlepší stoupence pro jejich cíle? Jistě že ano, my budem srozuměni se vším, s každým slibem, hlavně že se bude něco dít.

V takovém rozkladu se nalézáme, že si nevážíme již ničeho. Představeného, učitele, nikoho. Ano, je to skutečně vážný úkaz. Proč ale? Čteme kde můžeme, všechno, co se nám dostane do rukou, bez přesvědčení, bez vlastního uvědomění. Víte, jak se nám zdají všechny ty projevy, články atd., když to srovnáváme? Ne jinak, než projevy bláznů! Kde je cíl, kde je vůle? A když je cíl a vůle, kde jsou činy?

Málo činů! Jsou pro vás snad postačující, ale pro několik set tisíc nulou! Nejsme bezduší, máme také Ideály, ale tato stránka člověka musí do pozadí, když není chleba, v takovém stavu ideály se hrouť do propasti nejošklivější sprostoty.

Jsme snad dnes cyniky, všeho schopná individua, nechci vinit nikoho, ale jistě je, že kdyby ti, co mají moc a kapitál, měli srdce na hořejší půlce těla, mohlo by být jinak i s námi. Jsme jak zatížení morem, odsouzeni k pomalému umírání, a to žene do zoufalství toho nejsrdnatějšího.

S dokonalou úctou

M. Bayer.

listárna redakce

Jak vypadají dvacetiletí. Posluchači čtvrtého ročníku státního oddělení státní průmyslové školy nám zasílají prohlášení, v němž odporují proti oddílu s titulem „Stavař z posledního ročníku státní průmyslové školy“. Poměry mezi žáky a profesory ústavu jsou jiné, než je v článku vyličeeno. Konstatujeme to rádi podotýkajíce, že účelem našich článků bylo pouze vystihnouti mentalitu studentstva i tím, že bylo reprodukováno vše, v čem skreslují nebo předhánějí. Nebylo účelem zjišťovati poměr mezi studenty a učiteli na jednotlivých školách, a proto jsme v titulech k jednotlivým oddílům úmyslně lokalisovali obsah článků jinam, než podle původu studenta by příslušel, aby jejich obsahu nebylo snad zneužíváno k jiným cílům, než o něž nám šlo. Omylem autorovým byl připojen k uvedenému oddílu v nadpise titulu státní průmyslové školy, což zde opravuji.

Dr. O. Rádl.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

8

Vladimír Holan:

KVĚTINY NOČNÍ*

*Snad proto ledu luny ubývá
na čele noci horečnaté,
že v hvězdách rozevřela knihu,
chlubivá,
a že vy, že vy znáte.*

*Snad proto jen fontána řeší
přísně
stříbrný úkol přivíraných řas,
že světá již a plný svatě tísne
zná někdo vás — — —*

*Leč mnohdy není noc. Ba noce
nejdou dány,
a pouze v nás noc pluje!
Snad proto kdos nám zasazuje
rány,
řka, květiny že zasazuje.*

* Z právě vyšlé sbírky básní „Oblouk“.

POZNÁMKY

K UCTĚNÍ PAMÁTKY MALÍŘE ALFRÉDA JUSTITZE vydá nakladatelství Fr. Borového v Praze v neubertovském hlubotisku nově Jaromíra Johana „Zbloudilý syn“ se skvělými, celostrannými obrazy zemědělského malíře a předního člena S.V.U. Mánes. Tyto ilustrace dramaticky vyrocené povídky Johnovy z haličského válečného prostředí patří k vrcholným výtvarným moderního ilustračního umění. Po stránce technické provedení bude to první užitková kniha, tištěná hlubotiskem.

NOVÝ WERFEL. Jedna z nejúspěšnějších posledních knižních novinek německých, Werfelův román „Čtyřicet dní hory Musa Dagh“, líčící výsek tragédie arménského národa zdemocimovaného Turky za světové války, byla právě v Německu zakázána. Toto rozměrné dílo českoněmeckého básníka převádí do našeho jazyka Dr. Pavel Eisner. Kniha vyjde na podzim roku 1934 u Fr. Borového.

JOSEF JAHODA: VAGABUNDI. 286 stran. Cena brož. výtisk Kč 16.—. Vydal Fr. Borový, 1934.

Uráženy a poníženy národ tuláků a tulaček s celým jejich romantickým světem a svéráznou filosofií o lidské svobodě našel v Josefu Jahodovi svého vášnivého vykladače a obdivného novodobého truvéra.

Změna ve velení armády. Po skončené válce na Slovensku byl 27. října Pellé na vlastní žádost jmenován náčelníkem československého generálního štábu. Sám o to presidenta požádal, domnívaje se, že tento titul lépe odpovídá mírovým poměrům, které zatím nastaly. Jiný muž, daleko odtud, nad tím vším pocítil nespokojenost: generál Janin, jenž první dostal titul vrchního velitele československého vojska, odjížděje na Sibiř za legiemi. Pellé sám nejdříve uznával toto prvenství. Po svém příjezdu do Prahy napsal Janinovi dopis s tímto sdělením: „Budou v Praze Vaším zástupcem tak dlouho, dokud budete vzdálen... A priori Vám ustoupím toho dne, kdy byste přijel do Prahy... Budu se vždy považovati za Vašeho zástupce.“ Ještě když byl jmenován vrchním velitelem československého vojska, uvědomoval si, že přijímá titul, který vlastně starším právem patří Janinovi. V novém dopise ho ujišťoval: „Opakuji Vám, že hlídám pro Vás Vaše místo, chcete-li je zaujmouti.“ Janin telegrafoval do Prahy dotaz, jaké je nyní vlastně jeho postavení v československé armádě. Zahraniční ministr mu odpověděl, že podržuje velení vojska, nalézajícího se mimo vlast, a že, až se vrátí, obdrží funkci šéfa generálního štábu, v níž je nyní Pellé jeho zástupcem. Po nějaké době však Pellé zřejmě přestal své postavení považovat za zatímní — k značné trpkosti Janinově, který dal svým citům také uhlazený sice, avšak jedovatý literární výraz. Po Janinově návratu ze Sibiře Pellé se nikterak nechystal opustit své místo. Ostatně přenesly se na něj také sympatie francouzské vlády z příčin, které později budou vyloženy, a z nichž nejhlavnější byla ta, že Janin vydal admirála Kolčaka bolševikům, kteří ho popravili. Ani pak, když Pellé 31. prosince 1920 Československo opustil, odcházející se ujmul nového úkolu, nestal se jeho nástupcem Janin, nýbrž generál Mittelhauser, který funkci náčelníka generálního štábu zastával až do 1. ledna r. 1926, kdy po prvé přešla na českého vojáka generála Syrového.

(Ferd. Peroutka: Budování státu.)

SVĚTOVÝ TISK O DÍLE LVA TROCKÉHO: DĚJINY RUSKÉ REVO- LUCIE.*

B. Suvarin v pařížské revui *La Critique sociale*.

Dosud neexistovaly dějiny ruské revoluce 1917 hodné toho jména. S dílem Trockého je tato mezera vyplněna nade vše očekávání. I když při prorokování trvalosti díla tohoto druhu je nutno vždy podati důkaz opatrné moudrosti, nebude předbíháním charakterizovati toto pro jeho důkladnost jako knihu na dlouhou základni. A není ani třeba podržovati všechna mínění o autorovi, abychom to mohli osvědčiti. Právě tak jako by mohly Trockého Paměti odraditi i čtenáře sebe lépe uzpůsobeného, budou tyto „Dějiny ruské revoluce“ imponovati i nejnáročnějšímu. Nejkrásnější a nejsilnější intelektuální vlastnosti Trockého se zde potvrzují v celé plnosti a nedostatky nekompromitují v ničem celek.

A přes několik výhrad a námitek, jež možno míti k některým bodům, zaujímá již dnes Trockého kniha nejvýznamnější místo v historické literatuře, věnované Ruské revoluci. Není možno očekávati od současníka, tím méně od jednoho z hlavních protagonistů tragédie naprosto nestranné a pravdivé nezauja-

* Začíná vycházeti v bohatě ilustrovaných sešitech o 32 stranách a Kč 3.90.

tosti při studiu tak ohromné epizody dějin. Znamená velmi mnoho, že Trocký se vychoval k takové jasnosti ducha, jak ukazuje v tomto případě. Francouzská revoluce neměla tak brzy svého historika: bylo třeba více než jednoho století, aby mohl býti doplněn neb opraven jeden druhým a nikdo by se dnes nespokojil Michelem, Thiersem nebo Mignetem, aniž by připojil Jaurèse k Louis Blancovi, bez konfrontace Aularda s Mathièzem. Přijdou další Dějiny ruské revoluce, ale žádné se neobejdou bez těchto, které jsou ke cti Trockému a marxismu, jeho škole.

Vossische Zeitung, Berlin.

Již po prvních dvou stránkách jsme uchvázeni pronikavou intenzitou, jasností výrazu, obratností slohu. Ale jsme uchvázeni také skutečnostmi, jež jsou materiálem knihy. Ten, kdo očekával, že se marxista Trocký omezí na to, aby popisoval události podle schématu materialistického pojetí dějin a že tudíž nebude líčit nositele ideí jako osobnosti, nýbrž že se spokojí tím, že znázorní hospodářskou situaci mas a teorii bolševismu, bude příjemně překvapen. Takřka polovina knihy je věnována životu a působení jednotlivců, množství portrétů vystupuje z proudu masových osudů.

Bohemia, Praha.

Trocký napsal standardní dílo o ruské revoluci. Tato kniha patří mezi nejlepší spisy o revoluci vůbec, logičností a silou výrazu převyšuje beze sporu díla současných revoluce francouzské... Nové dílo Trockého je jakousi příručkou revoluci. Je psáno věcněji nežli jeho poslední kniha „Můj život“, jak toho vyžaduje námět, při tom však neméně duchaplně a poutavě.

Welt am Montag.

Ruská revoluce měla své zvláštní podmínky, a ty jí také přinutily, aby šla svou zvláštní cestou. Mnohé, co se na této cestě přihodilo, lépe pochopíme a oceníme, budeme-li věděti, za jakých podmínek zvířela ruská revoluce. Lev Trocký nám o tom napsal první přehledné dílo, dílo, které nesmí ani odpůrcé minout bez povšimnutí. A i ten, kdo je začne číst s antipatií, bude již po několika stránkách uchvácen bohatstvím událostí, nepřetržitým sledem postav, které byly ve středisku bojů, ať už na té či na oné straně. Neboť Trocký je veliký historik, skvělý analytik, vynikající publicista, nejlepší z malého počtu velikých politických spisovatelů této doby.

Dernières Nouvelles, Forbach.

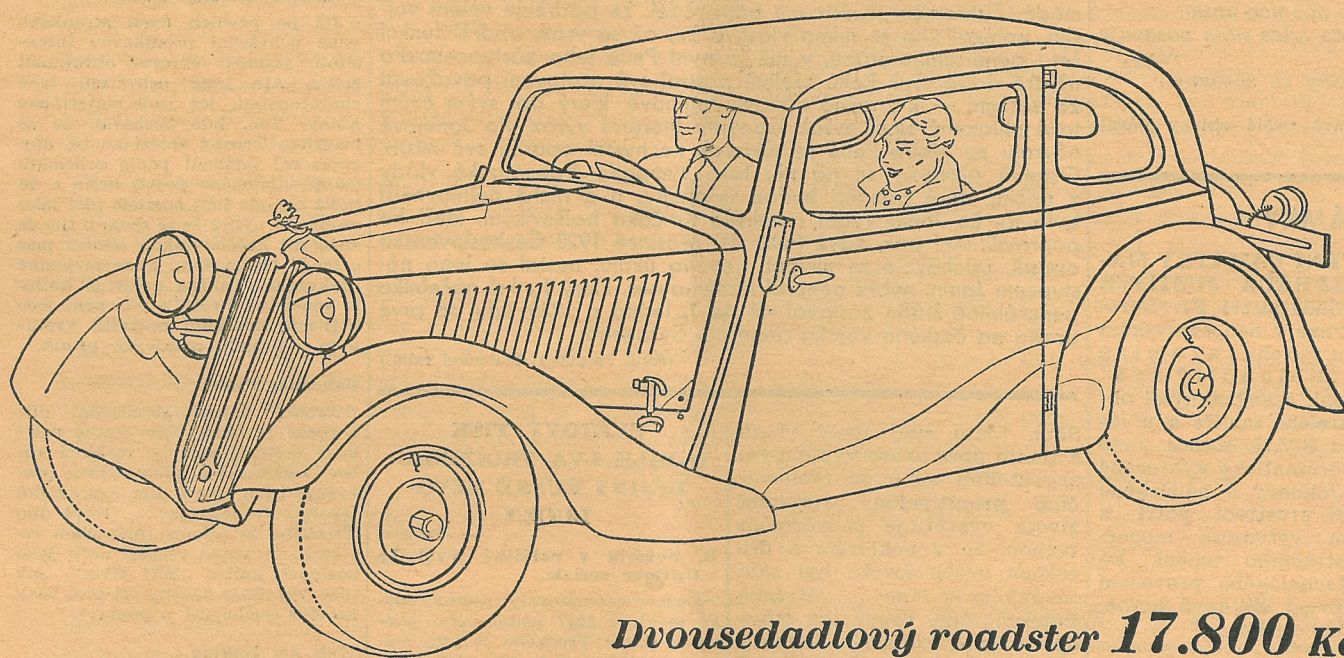
Ať je náš názor o Trockém jakýkoliv, málokdy byly historické události znázorněny tak silně.

Erwin Honig v Tempo, Berlin.

Kniha oslňující duchaplností, překvapující šťastnými formulacemi, strhující temperamentem.

**Snižujeme ceny všech vozů Škoda
od 20. února 1934
Uvádíme na trh typ 420 „Popular“
za 18.800 Kč**

Dvousedadlový roadster 17.800 Kč

Motor čtyřválcový, čtyřtaktní, vodou chlazený, obsahu 0,9 l, je pružně uložen v rámu na gumě
⊗ Synchronisované převody
⊗ Neodvislé perování všech 4 kol
⊗ Superbalony
⊗ Brzdy na všech 4 kolech
⊗ Důležité orgány z lité oceli
⊗ Kabrioletová karoserie
⊗ Pohodlná sedadla pro 4 osoby
⊗ Otevřený vůz pro 2 osoby

ASAP - ZÁVOD MLADÁ BOLESLAV - TEL. 37, 73, 373, 374